

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Lenka Galliková

Analýza intervencie Ruska v Bielorusku z hľadiska hybridných hrozieb

Bakalárska diplomová práca

Vedúca diplomovej práce: Mgr. Veronika Krátka Špalková

Olomouc

2022

Prehlasujem, že som túto bakalársku prácu vypracovala samostatne a uviedla všetky použité
pramene a literatúru.

V Olomouci, dňa 28. 04. 2022

Podpis:

Na tomto mieste by som rada poďakovala Mgr. Veronike Krátkej Špalkovej za odborné vedenie, cenné rady a podnety k tejto bakalárskej práci.

Obsah

Úvod.....	5
1. Hybridná vojna.....	9
1.1. História vývoja konceptu	9
1.2. Slabiny konceptu hybridnej vojny	12
1.3. MCDC model hybridnej vojny.....	12
1.3.1. 1. časť modelu – Základné hodnotenie	13
1.3.2. 2. časť modelu – Analytický rámec	14
2. Parametre výskumu	16
3. Bieloruská história.....	19
3.1. Bieloruská cesta k nezávislosti.....	20
3.2. Nástup Lukašenka k moci	21
3.3. Rusko-bieloruské vzťahy	25
4. Ruské hybridné pôsobenie v Bielorusku v rokoch 2014–2018	31
4.1. Rok 2014	32
4.2. Rok 2015	33
4.3. Rok 2016	35
4.4. Rok 2017	37
4.5. Rok 2018	39
5. Aplikovanie analytického rámca MCDC	42
Záver	46
Literatúra	49
Zoznam skratiek.....	62
Abstrakt	63
Abstract	64

Úvod

Rozpadom Sovietskeho zväzu v roku 1990 sa Bielorusko ocitlo na rúzcestí. Krátkosť trvania samostatnosti Bieloruskej ľudovej republiky v roku 1918¹ neposkytla dostatočné nástroje potrebné na budovanie budúceho demokratického štátu, rozprestierajúceho sa medzi Západom a Východom Európy. Pretrvávajúce vzájomné vzťahy Ruskej federácie a Bieloruska viedli k dlhodobej ekonomickej a hospodárskej spolupráci, ktorá však bola založená ako dodatok k politickým vzťahom podriadenosti. Nástup Lukašenka ako prezidenta zvoleného v roku 1994, len potvrdil dôležitú úlohu Ruska v bieloruskej politike, ktorá pretrváva dodnes. V roku 1996 bola uzavretá dohoda o nadnárodnej konfederácii Ruskej federácie a Bieloruska, ktorá mala vytvoriť spoločný priestor pre spoluprácu v ekonomike, hospodárstve, colnom priestore či v armáde. Záujem o túto spoluprácu rokmi stagnoval a dodnes v nej nedošlo k žiadnemu väčšiemu progresu. Nástupom nového zvoleného ruského prezidenta Vladimíra Putina v roku 2000 sa politika Moskvy voči Bielorusku modifikovala. Nový prezident Ruskej federácie považoval za dôležité spolupracovať v ekonomickom sektore, ale na druhej strane sa snažil obmedziť Lukašenkove cieľavedomé politické snahy týkajúce sa zapojenia v elitách Moskvy.

Medzi oboma štátmi fungujú významné dvojstranné kontakty, ktoré tvoria jadro nadväzovania úzkeho partnerstva. Obe krajiny si uvedomujú dôležitosť vzájomnej spolupráce. Bielorusko je pre Rusko strategický nárazník vplyvu Európskej únie a NATO na východ Európy². Zhoršenie vzájomných vzťahov by pre Bielorusko naopak znamenalo stratu ochrany nad Lukašenkovým politickým režimom a nebezpečenstvo revolúcií vo vnútri krajiny. V nadväznosti na udalosť v roku 2014, Lukašenko odmietol uznať anexiu Krymu Ruskom *de iure* a rozhodol sa zachovať neutralitu Bieloruska v tomto konflikte. Jeho správanie vyvolalo negatívnu odozvu v Moskve najmä v otázkach zapojenia Bieloruska do schém obchádzania ruského embarga, dovozu potravín zo Západu a vývozu ropy na Ukrajinu. Lukašenko sa snažil zlepšiť svoju pozíciu pomocou organizovania mierových rozhovorov, a tak zlepšiť a nadviazať hlbšie vzťahy s inými krajinami, najmä tými na Západe. Rusko nesúhlasilo s týmito krokmi Minska a aktivovalo po 2014 mnoho taktík hybridnej vojny proti Bielorusku. Lukašenkova závislosť na podpore od Ruskej federácie vzrastá a prejavuje sa

¹ Bieloruská ľudová republika sa stala prvou nezávislou štátnou jednotkou Bielorusov, vyhlásenou pod nemeckou okupáciou. Existovala len krátko od marca 1918 do januára 1919 (Bekus, 2010: 69).

² Rovnako Bielorusko poskytuje jedinú suchozemskú cestu do jeho enklávy v Kaliningrade mimo štáty NATO.

v proruských naratívoch v bieloruskej politike a fungovaní štátu. Bielorusko má predpoklady k zrýchleniu ekonomického rozvoja, avšak v posledných rokoch čelí silnejúcim hlasom demokratizácie zo strany Západu. Pre európske krajiny nie je ruský zásah v Bielorusku, podobný tomu na Ukrajine v roku 2014, ani zďaleka vítaný.

Predmetom tejto bakalárskej práce je ruské hybridné pôsobenie Bielorusku v období 2014–2018. Práca je klasifikovaná ako prípadová štúdia, ktorá má priniesť vysvetlenie do problematiky zvoleného prípadu. V práci bude použitá metóda analýzy na základe použitia teórie MCDC o hybridnom pôsobení. Teória *Understanding the Hybrid Warfare* bola vytvorená tímom z projektu Multinational Capability Development Campaign: Countering Hybrid Warfare od autorov Patricka Cullena a Ericha Reichborn-Kjenneruda. Práve komplexnosť tejto teórie prináša nový pohľad na skúmanie hybridného pôsobenia v štáte. Táto teória sa zameriava na všeobecnejšie vnímanie a skúmanie koordinácie vojenských, politických, ekonomických, civilných a informačných (MPECI) nástrojov moci súčasne, vďaka ktorým je hybridnému aktérovi umožnené dosiahnutie jeho cieľov. Model MCDC prináša doposiaľ nerozvinutý koncept skúmania hybridných hrozieb, ktorý hľadá synchronizáciu viacerých nástrojov pôsobiacich v kľúčových sférach štátu, ktorá následne spôsobuje rôzne efekty v prospech agresora. Keďže táto teória bola publikovaná iba v roku 2017, neexistuje veľa výskumných prác, resp. článkov, ktoré by sa zaoberali jej aplikáciou, preto považujem za dôležité ju dôkladne predstaviť a rozpracovať v samostatnej časti práce.

Cieľom práce je chronologická deskripcia udalostí, ktoré sa stali v období 2014–2018 a následná analýza týchto udalostí pomocou aplikácie teórie MCDC na prípad zásahov Ruskej federácie do bieloruskej suverenity z hľadiska hybridných hrozieb. Táto práca predpokladá, že ruské kroky voči Bielorusku v rokoch 2014 až 2018 sa dajú charakterizovať ako hybridné pôsobenie. V rámci tejto bakalárskej práce boli stanovené nasledovné výskumné otázky:

Akým spôsobom Rusko hybridne pôsobilo v období rokov 2014–2018 v Bielorusku ?

Do akej miery zodpovedá správanie Ruska voči Bielorusku koncepcii hybridnej vojny MCDC ?

Za časové vymedzenie analytickej časti práce sú považované roky 2014 až 2018. Výber tohto časového obdobia je odvodený na základe udalostí spojených s ruskou anexiou Krymu a následným prozápadným prístupom Lukašenkovej politiky v nasledujúcich rokoch po ukrajinskej kríze.

Štruktúra tejto práce je rozdelená do piatich kapitol. Prvou kapitolou sa práca zameriava na vymedzenie konceptu hybridnej vojny a hybridných hrozieb, definovanie základných pojmov a poukázanie na pohľady rôznych teoretikov v minulosti a prítomnosti na túto tému. Súčasťou tejto kapitoly je aj podkapitola, ktorá sa detailnejšie venuje opisu teórie *Understanding the Hybrid Warfare*. Podstatou tejto podkapitoly je predstaviť koncept použitého modelu MCDC hybridnej vojny, ktorý bude použitý v analytickej časti práce. Táto časť podkapitoly tiež predkladá vysvetlenie základného hodnotenia hybridného pôsobenia podľa autorov a následného opisu vyvinutého analytického rámca, ktorý slúži na lepšie pochopenie pôsobenia hybridnej vojny. Druhá kapitola sa venuje bližšiemu vymedzeniu použitia Analytického rámca teórie MCDC na skúmaný prípad a následnému určeniu *zraniteľných miest* v návaznosti na slabé miesta Bieloruska. Tretia kapitola poskytuje stručný opis dejín Bieloruska a uvedenie do historického kontextu, ktorý je kľúčový pre pochopenie udalostí prítomnosti. V tejto časti sa nachádza aj podrobnejší opis bielorusko-ruských vzťahov a ich vývoj od rozpadu Sovietskeho zväzu, cez nastúpenie k moci prezidenta Alexandra Lukašenka a jeho vzťahu s Moskvou až po rok 2014. V následnej štvrtej kapitole práca predkladá konkrétne ruské kroky voči Bielorusku v rokoch 2014 až 2018. Piata kapitola sa venuje aplikovaniu modelu hybridnej vojny MCDC na prípad ruského pôsobenia v Bielorusku v období 2014–2018.

V prvej teoretickej časti sa práca bude opierať o publikácie zahraničných autorov venujúcich sa konceptom hybridnej vojny a jej hrozieb. Medzi dôležité práce spomenuté v tejto kapitole patrí *Future War and Chechnya: A Case for Hybrid war* z roku 2002 od Williama Nemetha, či práca Franka G. Hoffmana s názvom *Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars*. Ďalším významným autorom citovaným v tejto časti práce je John McCuen so svojím článkom z *Military Review* s názvom *Hybrid wars*. V druhej teoretickej časti, ktorá má za cieľ predstavenie histórie Bieloruska, je dôležitou publikáciou kniha od Andrewa Wilsona *Belarus: The last European dictatorship* a tiež dielo *Belarus a denationalized nation* od Davida R. Marplesa. Primárnym zdrojom pri opisovaní rusko-bieloruských vzťahov je publikácia *Russian–Belarussian integration: playing games behind the Kremlin walls* od Alexa Danilovicha. Rovnako podstatnými sú aj publikácie Dmitriho Trenina *Russia's Policy towards Belarus: Tale of Two Presidents* a Alexa Nicea *Playing both sides: Belarus between Russia and EU*. Doplnkom bude mnoho ďalších publikácií iných autorov na tému vzájomných vzťahov Ruska a Bieloruska.

Základnou publikáciou pre prácu bude výskum *Understanding the Hybrid Warfare* z projektu Multinational Capability Development Campaign: *Countering Hybrid Warfare* od

autorov Patricka Cullena a Ericha Reichborn-Kjenneruda. Analytický rámec predstavený v danom výskume poslúži ako návod na skúmanie ruských aktivít v Bielorusku v období od ukrajinskej krízy v roku 2014. Zároveň táto teória poskytuje efektívne a vizuálne zaujímavé grafické spracovanie, ktoré jednoducho a vecne vysvetľuje popisované javy. Tento prípad som si vybrala pre stále nedostatočné množstvo informácií popisujúcich udalosti, ktoré sa dejú v Bielorusku, a akú úlohu v tom zohráva Rusko. Téma hybridnej hrozby u mňa zarezonovala najmä v súvislosti s množstvom udalostí, ktoré ukázali silnú prepojenosť s Ruskom. Časové vymedzenie som si zvolila primárne z dôvodu, že anexia Krymu, ktorou ukrajinská kríza vyvrcholila, bola najvýraznejším zásahom Ruska do suverenity iného štátu v novodobých dejinách v tom čase.

V analytickej časti, kde sa budem venovať opisu konkrétnych udalostí a situácií medzi rokmi 2014 a 2018, budem používať najmä internetové webové stránky *The Moscow Times*, *New Eastern Europe*, *Belarus Digest*, *Radio Free Europe Radio Liberty* či *Carnegie Moscow Center* alebo *TASS*. Rovnako budú využívané informačné zdroje ministerstiev zahraničných vecí. Dôležitým zdrojom budú aj publikácie Centra pre východné štúdiá vo Varšave (OSW) ako *Russian Analytical Digest: Russian relations with Belarus* autorov Ally Laukavets a Kamila Kłysińskiego a takisto *The End Of The Myth of a brotherly Belarus?* autorov Kamila Kłysińskiego a Piotra Żochowskeho.

1. Hybridná vojna

Pre pojem hybridná vojna stále neexistuje dohodnutá a ucelená definícia. Tento koncept hybridnej vojny sa po invázii Ruska na Ukrajinu v roku 2014 stal základným objektom debát o medzinárodnej bezpečnosti a obrane. Avšak, môžeme si všimnúť, začiatok používania pojmu už na prelome 20. storočia, a to napr. v literatúre o konfliktoch ako vojny v Čečensku³ či Druhej libanonskej vojne v roku 2006⁴. Hlavným cieľom tejto kapitoly je stručne predstaviť teóriu hybridnej vojny v priebehu času jej vývoja, opísať myšlienky najznámejších teoretikov či mysliteľov na túto tému, definovať špecifickejšie pojem podľa potreby tejto práce a rovnako sa zamerať na predstavenie teórie, ktorá bude použitá pre analytický rámec práce.

1.1. História vývoja konceptu

Prvé použitie termínu hybridnej vojny sa objavilo vo výskume amerického generála a príslušníka námornej pechoty, Roberta Walkera, ktorý vo svojej štúdii z roku 1998, považuje za termín hybridnej vojny najmä kombináciu spoločne koordinovaných konvenčných a špeciálnych operácií (Walker, 1998: 4–5). V tej dobe, keď koncept hybridnej vojny vznikal, bolo mnoho podobných konceptov, ktoré sa snažili reagovať na nový vývin vedenia vojny a charakter konfliktov, medzi ktoré patrila napr. asymetrická vojna. Na hybridnú vojnu sa nepozeralo len ako na budúcu možnú stratégiu vedenia vojny, ale jej realizácia sa už dala pozorovať počas Prvej čečenskej vojny v rokoch 1994–1996. V tejto vojne bola viditeľná aplikácia konvenčného a zároveň gerilového spôsobu boja a rovnako bola viditeľná tiež sila teroristických akcií, ktoré mali psychologický vplyv na spoločnosť (Stojar, 2017: 45).

Štúdia s názvom *Future War and Chechnya: A Case for Hybrid war*, z roku 2002 sa často považuje za prvé dielo používajúce slovné spojenie hybridné vojenské sily. Autor, William Nemeth⁵, zameriava svoje pozorovanie už na spomínanú Čečenskú vojnu, v ktorej analyzuje použitie nových kombinácií moderných technológií a nekonvenčných taktík, schopnosť operovať mimo zaužívaných noriem a konvencií, ktoré prekračujú hranicu medzi partizánskou vojnou a terorizmom. Poukazuje na vynaliezavosť Čečencov v použití technológií na boj proti oslabeniu morálky ruského obyvateľstva. (Nemeth, 2002: 61)

³ V decembri 1994 sa vláda post-sovietskeho Ruska rozhodla potlačiť čečenský separatizmus vojenskou silou. Tvrdé boje trvali 2 roky a viedli k smrti 30 000 Čečencov a 4 300 ruských vojakov (Pain, 2001: 7).

⁴ Druhá libanonská vojna bola vojnou medzi izraelskými ozbrojenými silami a teroristickou organizáciou Hizballáh od 12. júla do 14. augusta 2006. Cieľom vojny bolo zastavenie raketovej paľby Hizballáhu na severe Izraela, ako aj uvoľnenie dvoch izraelských vojakov unesených Hizballáhom 12. júla (IDF, 2017).

⁵ Plukovník Americkej námornej pechoty.

V prvej dekáde 20. storočia môžeme vidieť nárast používania „hybridnej vojny“ ako termínu v medzinárodnej, a hlavne americkej vojenskej literatúre. Rovnako sa začali vo väčšom množstve vyskytovať pojmy ako „hybridná hrozba“ či „hybridný konflikt“. Debaty o tomto koncepte hybridnej vojny sa začali vyskytovať na amerických vojenských konferenciách a analýzach. (Glenn, 2009: 2).

Významným teoretikom, ktorý sa zaoberá konceptom hybridnej vojny, je analytik amerického ministerstva obrany Frank Hoffman. Ten predpokladá, že o budúcich konfliktoch musíme hovoriť ako o konvergencii konvenčných alebo nekonvenčných metód aktérov do multi-modálnych alebo hybridných vojen. Prostriedky použité v takýchto vojnách budú hybridné vo svojej forme, ale aj aplikácii. Konflikty tiež budú obsahovať hybridné organizácie, ako napr. Hizballáh či Hamás⁶, a v takýchto konfliktoch sa bude bojovať proti mohutným štátnym aktérom, schopným podporovať nepriame formy útokov, ale aj proti fanatickým skupinám či proxy štátnym aktérom, ktoré budú schopné viesť vysoko-smrteľné útoky. (Hoffman, 2007: 29). Vo svojej práci popisuje skutočnosť, že koncept hybridnej vojny nie je nový a vymenúva konflikty, ako napr. spomínanú Čečenskú vojnu, ruskú inváziu v Afganistane, konflikt v Libanone či Búrske vojny, kde sú viditeľné prvky hybridnej vojny. Rovnako vysvetlil, že vojny sa budú viesť na taktickej operačnej alebo strategickej úrovni (Hoffman, 2007: 301). Autor na základe analýzy predstavuje svoju definíciu hybridnej vojny: *„Hybridné vojny môžu viesť štáty alebo politické skupiny a zahŕňajú celý rad rôznych spôsobov vedenia vojny vrátane konvenčných spôsobilostí, nepravidelných taktík a formácií, teroristických činov vrátane nerozlišujúceho násillia a nátlaku a kriminálnych nepokojov“* (Hoffman, 2007: 58). Hoffmanova práca ohľadom hybridnej vojny sa stala „zlatým štandardom“ od roku 2006 až po súčasnosť a väčšina teoretikov zaoberajúcich sa konceptom hybridnej vojny čerpala práve z jeho výskumu (McCulloh, 2012: 13).

Do diskusií o teórii hybridnej vojny sa zapojil tiež americký dôstojník Timothy B. McCulloh, ktorý navrhuje teóriu hybridnej vojny na základe sérií princípov, ktoré sa dajú sledovať v dejinách a poskytujú unifikáciu logiku hybridnému správaniu. Dôvod predstavenia teórie princípov sa vzťahuje na problém, ktorý sa týka „definície“ hybridnej vojny a zároveň jedinečnosti kontextu v istom čase, priestore a logike (McCulloh, 2012: 6). Vo svojej práci sa zamerl na šesť princípov charakteristiky hybridných konfliktov a to: 1) zloženie, schopnosti

⁶ Hizballáh je šiitská moslimská politická strana a militantná skupina so sídlom v Libanone, kde jej rozsiahly bezpečnostný aparát, politická organizácia a sieť sociálnych služieb podporili jej povest’ „štátu v štáte“ (Robinson, 2021). Hamas je militantné hnutie a jedna z dvoch hlavných politických strán na palestínskych územiach (Laub, Robinson, 2021).

a účinky hybridných síl sú osobitné pre špecifickú situáciu týchto síl, 2) existuje určitá špecifická ideológia pre hybridné sily, 3) vnímanie existenčnej hrozby pre hybridné sily, 4) v hybridnej vojne existuje prekrytie schopnosti medzi hybridnou silou a protivníkom, 5) hybridná sila obsahuje konvenčné aj nekonvenčné prvky a posledným princípom je 6) používanie operácií obranného typu zo strany hybridných síl (McCulloh, 2012: 29–32).

Ďalším dôležitým aspektom vo vývine konceptu hybridnej vojny sú/boli aj vojny vedené USA v Afganistane a Iraku. Analýzy týchto vojen predstavujú náhľad na to, ako budú v budúcnosti vyzerat' bojiská, pretrvávajúce konflikty a hybridní protivníci. John McCuen⁷, ktorý sa zameril na tieto vojny, píše, že na zvíťazenie v hybridnej vojne je potrebné uspieť na troch kľúčových bojiskách: konvenčnom bojisku; na bojisku obyvateľstva v konfliktnej zóne; a na domácom a medzinárodnom spoločenskom bojisku. Podľa McCuena je definícia hybridnej vojny takáto: „*hybridné vojny sú teda kombináciou symetrickej a asymetrickej vojny, v ktorej zasahujúce sily vedú tradičné vojenské operácie proti nepriateľským vojenským silám a cieľom, pričom sa musia súčasne – a čo je rozhodnejšie – snažiť dosiahnuť kontrolu nad domorodým obyvateľstvom bojovej zóny ich zabezpečením a stabilizáciou (stabilizačné operácie)*“ (McCuen, 2008: 107–108).

Na koncept hybridnej vojny sa môžeme rovnako pozerat' aj z ruského pohľadu. Ruský náčelník generálneho štábu a prvý námestník ministra obrany, Valerij Vasilievič Gerasimov, sa na koncepciu hybridnej vojny pozerá ako na vojnu novej generácie, kde sú zaužívané vojenské metódy nahradené tými hybridnými. Vo svojom článku z roku 2013 píše, že k dosiahnutiu politických a strategických cieľov už nie sú potrebné zbrane a boj sa dá rýchlejšie/lepšie, v niektorých situáciách, vyhrať za použitia nekonvenčných politických, ekonomických či informačných nástrojov. Hlavným spôsobom ako poraziť nepriateľa/ako dosiahnuť stanovený cieľ, by mal byť rozklad nepriateľskej spoločnosti zvnútra (Grohmann, 2015).

Dôležitým medzníkom vo vnímaní hybridnej vojny a jej hrozieb sa stala ruská anexia na Krym v roku 2014. Po ruskej intervencii na Ukrajine v 2014 sa ukázalo, že najznámejšie ruské (Gerasimovo) pojetie hybridnej vojny nebolo ďaleko od pravdy, a mnoho západných teoretikov aplikovalo koncepciu hybridnej vojny práve na Rusko a nazvali tak túto koncepciu „Gerasimovou doktrínou“. Mnoho pozorovateľov tvrdilo, že údajne nová forma vojny poskytla Moskve nespočetné výhody a podieľala sa na zvýšení nejednoznačnosti ruských spôsobov

⁷ Plukovník americkej armády, autor, lektor, obchodný manažér a konzultant v oblasti nepravidelnej vojny, protipovstalectva a hybridnej vojny.

vedenia akcií proti Západu. Na základe týchto skutočností sa otvorila debata o akciách iniciovaných Rusmi a o možných pravdepodobných „hybridných“ hrozbách týkajúcich sa európskych štátov a NATO (Monaghan, 2016: 65–66).

1.2. Slabiny konceptu hybridnej vojny

Aj keď sa pojem hybridnej vojny v posledných rokoch skloňuje často, ako bolo napísané na začiatku kapitoly, v komplexnej definícii tohto pojmu chýba jednoznačnosť a zhoda. Tomuto konceptu bolo pridelených mnoho scenárov v špecifickom prostredí a so subjektívnou perspektívou autora. Hoffman rovnako vníma ako isté slabiny tohto konceptu istú subjektivitu pri kategorizácii a hodnotení použitých prostriedkov hybridnej vojny. S pohľadom na túto skutočnosť osobitného prístupu môžeme vidieť neucelenosť definície a následné neuniverzálne a nerelevantné použitie pre potenciálne hybridné pôsobenie.

Rovnako sa tento koncept stretáva s kritikou, ktorá sa zameriava najmä na limity v praktickosti. Už spomínaný nedostatok konsenzu bol obmedzením pre vojenských profesionálov v aplikácii operačných stratégií v hybridných situáciách (McCulloh, 2012: 8). Za ďalší problém môžeme považovať rôznorodosť zamerania sa na hybridnú vojnu štátneho alebo neštátneho aktéra. Autori rovnako vnímajú ako problémové označenie konceptu hybridnej vojny ako nového. Podľa nich ide o staro-sovietsky (marxisticko-leninský) prístup, ktorý je Ruskom používaný voči Západu už dlhodobo. Avšak moderné informačné technológie mu napomáhajú k zvýšeniu účinkov a to prináša novú kvalitu a nebezpečnosť tohto fenoménu (Kříž, Bechná a Števkov, 2016: 11).

1.3. MCDC model hybridnej vojny

Projekt Multinational Capability Development Campaign (MCDC) Counter Hybrid Warfare (CHW) rieši otázku neschopnosti dostatočne predchádzať hybridnej vojne a jej hrozbám, a považuje za nedostatočne rozvinuté spoločné chápanie hybridnej vojny. Na základe týchto tvrdení predstavuje analytický rámec pre zrozumiteľnejšie pochopenie hybridnej vojny, pretože zastáva názor, že na vyriešenie problému je potrebné najprv ho pochopiť. Projekt MCDC CHW sa skladá primárne z dvoch vzájomne prepojených častí. Rovnako prichádza so súborom sekundárnych výstupov, ktoré sa zaoberajú prípadovými štúdiami, na ktorých je tento model uskutočnený (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017: 7). Tento vytvorený model predkladá analýzu, ktorá by mala pomôcť vo fungovaní v bezpečnostnom prostredí. Tento

uvedený model sa sústreďí najmä na popis problému, nie na nájdenie riešení (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2016b: 22).

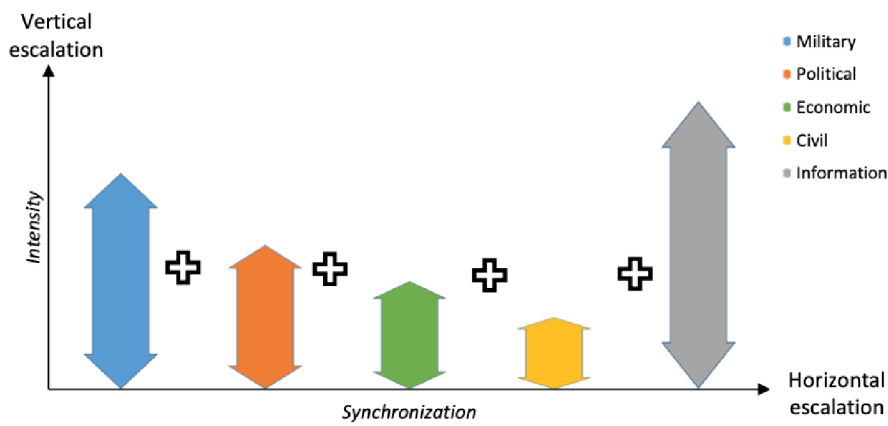
1.3.1. 1. časť modelu – Základné hodnotenie

Prvá časť projektu sa zameriava na vytvorenie základného pochopenia hybridnej vojny na základe najnovšej dostupnej literatúry. Cieľom tejto časti projektu MCDC je objasnenie koncepcie týkajúcej sa hybridnej vojny a vytvorenie jednotného spoločného jazyka na opísanie konceptu hybridnej vojny (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2016a, 2016: 3). Rovnako slúži ako východiskový bod na pochopenie a analýzu problémov. Ďalšou úlohou základného hodnotenia je identifikácia štrbín v chápaní hybridnej vojny a ich následná charakteristika, ktorá je potrebná pre základy nasledujúcej časti – analytického rámca.

V doterajšej literatúre existuje mnoho definícií hybridnej vojny, v ktorých môžeme nájsť jeden špecifický aspekt – a to, že väčšina súhlasí, že hybridná vojna sa týka kombinácie rôznych prostriedkov a metód stratégie či boja, ktorá sa snaží podkopať potrebnosť západných analytických kategórií konvenčnej a nepravidelnej vojny (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2016b: 4). Mnohí hovoria o koncepte hybridnej vojny ako o Veľkej stratégii (*Grand strategy*)⁸, avšak autori projektu MCDC skôr vnímajú hybridnú vojnu ako aplikáciu tejto stratégie (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2016b: 5). Rovnako ako štátni aj neštátni aktéri „vykazujú obdobnú schopnosť synchronizovať rôzne nástroje moci proti konkrétnym zraniteľnostiam a vytvárať tak lineárne a nelineárne efekty“ (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017: 8). Na základe zacielenia na tieto prvky používané aktérmi, boli autori schopní predstaviť všeobecný opis hybridnej vojny. Vytvorili nasledovnú definíciu, ktorá sa zameriava najmä na opis: „synchronizované používanie viacerých nástrojov moci prispôbených konkrétnym zraniteľnostiam v celom spektre spoločenských funkcií na dosiahnutie synergických účinkov“ (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017: 8).

Autori sa zhodli, že hybridná vojna je vojna asymetrická a v nej použité nástroje moci je možné eskalovať pozdĺž horizontálnej a vertikálnej osi. Obrázok ukazuje, ako aktér môže synchronizovať súčasne vojenské, politické, ekonomické, civilné, informačné (MPECI) mocenské nástroje a vyeskalovať ich k sérii akcií s cieľom doceliť žiadané efekty (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2016a: 9).

⁸ Veľká stratégia je umenie rozvíjať a aplikovať rôzne formy moci efektívnym a efektným spôsobom a cielene sa pokúsiť zmeniť vzťah medzi dvoma alebo viacerými inteligentnými a adaptívnymi entitami (Layton, 2020).

zdroj : MCDC Countering Hbyrid warfare 1

Aktér môže prostriedky MPECI využiť na vytvorenie balíkov synchronizovaných útokov (SAP), a zamerať tak svoj útok na zistené/vnimané zraniteľné miesta svojho cieľa. *Použitie nástroje moci budú závisieť od schopností HW aktéra a od vnímanej zraniteľnosti jeho protivníka, ako aj od politických cieľov HW aktéra a jeho plánovaných spôsobov, ako tieto ciele dosiahnuť* (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017: 9).

1.3.2. 2. časť modelu – Analytický rámec

Druhá časť projektu MCDC sa týka vyvinutia rámca, vďaka ktorému dôjde k lepšiemu pochopeniu ako premýšľať, odradiť, zmieriť a čeliť hrozbám hybridnej vojny. Na pochopenie vedenia hybridnej vojny protivníkom je potrebné sa nepozerať len na tradičnú analýzu hrozieb. Hybridná vojna má veľkú škálu nástrojov a techník, ktoré môžu byť použité, a na ktoré sa zvyčajne pri tradičnej analýze hrozieb nepozerať. Rovnako sa protivník koncentruje na zraniteľné miesta spôsobmi, nad ktorými väčšinou nerozmýšľame. Jeho synchronizácia prostriedkov prebieha novými spôsobmi a v rámci hybridného pôsobenia využíva kreativitu či nejednoznačnosť. Kampaň hybridnej vojny tiež nemusí byť dostatočne viditeľná, pokiaľ nie je pomerne rozbehnutá, avšak negatívne účinky už možno vidieť prejavovať sa v tom, že cieľ sa nie je schopný brániť (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2016a: 9–10).

Analytický rámec je postavený na troch častiach, ktoré sú vzájomne prepojené a je ich potrebné chápať ako celok, pretože súčet hybridnej vojny je väčší ako každá jej jednotlivá časť. (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2016a: 10). Týmito časťami sú:

- *Kritické funkcie a zraniteľné miesta*
- *Synchronizácia prostriedkov (horizontálna eskalácia)*
- *Efekty a nelinearita*

Za **kritické funkcie** sú považované činnosti alebo operácie distribuované v politickom, vojenskom, ekonomickom, sociálnom, informačnom a infraštruktúrnom spektre (PMESII), ktoré ak by boli nejakým spôsobom prerušené, mohlo by to viesť k narušeniu služieb, na ktorých závisí fungujúci systém (napr. štát, jeho spoločnosť alebo len jeho časť). Tieto kritické funkcie majú zraniteľné miesta, na ktoré môže aktér hybridnej vojny sústrediť svoje prostriedky (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017: 11).

Za **synchronizáciu** sa považuje schopnosť aktéra hybridného boja efektívne koordinovať už spomínané mocenské nástroje (MPECI) v čase, priestore a zámere, a vytvárať tak potrebné/žiadané efekty. Synchronizáciu týchto nástrojov môže aktér použiť na „eskaláciu“ či „deeskaláciu“ pre potreby situácie, v ktorej operuje. Vďaka horizontálnej eskalácii môže hybridný aktér znásobiť pôsobenie nátlaku nejakým nástrojom moci, pretože jeho účinky znásobujú silu. Synchronizácia spolu s horizontálnou eskaláciou prinášajú aktérovi mnoho možností na vytváranie tlaku a dosiahnutie požadovaných efektov. Synchronizácia prostriedkov moci prináša útočníkovi výhody, ako napr. schopnosť prispôbiť prostriedky a zraniteľné miesta efektom, či používať nátlak a zároveň ostať v odhalení pred cieľom, a rovnako pred jeho spätnou reakciou (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017: 13).

Efekty sú považované za výsledok uskutočnených synchronizovaných akcií hybridného aktéra, ktorý ich prispôbil špecifickým zraniteľnostiam cieľa. Tieto efekty sú považované v tomto koncepte za zmenu stavu entity. Vďaka synchronizácii prostriedkov a vytváraní efektov nie je možné jednoducho rozlíšiť lineárny kauzálny reťazec udalostí. Kauzalita je zložitejšia na základe väčšieho množstva prvkov (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017: 13–14).

2. Parametre výskumu

Predmetom tejto bakalárskej práce bude ruská intervencia v Bielorusku z hľadiska hybridných hrozieb. Jedná sa o prípadovú štúdiu, ktorá je jednou z metód kvalitatívneho výskumu a poskytuje hlbšie pochopenie vybraného prípadu. Jedným z cieľov práce je poskytnúť ucelenú konceptualizáciu zásahov zo strany Ruska voči Bielorusku, ktoré sa stali v období 2014–2019 v rôznych oblastiach. V druhej časti práce pôjde o analýzu s analytickým rámcom MCDC, ktorý je bližšie predstavený v predchádzajúcej kapitole.

Projekt MCDC vo svojom analytickom rámci poskytuje pragmaticky a politicky orientovaný model na lepšie pochopenie hybridnej vojny. Podľa tohto modelu sú hybridní aktéri schopní synchronizácie rôznych nástrojov moci proti konkrétnym zraniteľnostiam obete a tým môžu vytvárať lineárne alebo nelineárne efekty. Východiskové hodnotenie tohto projektu dospelo k záveru, že hybridná vojna je asymetrická a používa viacero mocenských nástrojov pozdĺž horizontálnej a vertikálnej osi. Kľúčové pre pochopenie je, že synchronizácia týchto nástrojov prebieha súčasne vo viacerých dimenziách a úrovniach. Vďaka tomu môže aktér hybridnej vojny vytvárať synchronizované útočné balíky (SAP), ktoré sú špecificky zamerané na zraniteľnosti cieľa.

Analytický rámec tohto modelu sa skladá z troch samostatných, ale vzájomne prepojených častí. Prvú časť Analytického rámca tvoria kritické funkcie a zraniteľné miesta. Tieto zraniteľné miesta vznikajú narušením kritických funkcií daného brániaceho sa aktéra, avšak hybridný aktér môže a nemusí považovať všetky zraniteľné miesta ako nevyhnutné príležitosti na dosiahnutie svojho cieľa. Táto prípadová štúdia identifikuje tri zraniteľnosti, ktoré predstavujú miesta umožňujúce jednoduchšie implementovanie a aplikovanie konkrétnych synchronizovaných útokov v rámci hybridnej kampane vedenej Ruskou federáciou voči Bielorusku.

1. ekonomická a hospodárska závislosť Bieloruska na Ruskej federácii
2. geopolitické postavenie Bieloruska a jeho zahraničné vzťahy
3. osobnosť prezidenta Alexandra G. Lukašenka

Bielorusko ako jeden z mála štátov, ktorý aj napriek rozpadu Sovietskeho zväzu v roku 1990, nepretrhlo strategické väzby s Ruskom. Po nástupe Lukašenka do prezidentského kresla v Bielorusku v roku 1994, sa význam Ruska v bieloruskej ekonomike výrazne zvýšil.

V mnohých prípadoch Bielorusko funguje ako “prostredník” medzi produktami dovážanými zo západných krajín smerom na východ do Ruska. Bieloruské hospodárstvo je rovnako závislé na rafinácii a ďalšom predaji ruských energetických produktov. Podstatnou súčasťou tejto závislosti je aj ochota Ruska predávať plyn a ropu Bielorusku lacnejšie ako aj niektorým susedom a taktiež blízkym spojenom. Ďalším aspektom závislosti Bieloruska sú ruské dotácie a pôžičky, ktoré sú značnou podporou pre bieloruskú ekonomiku. Vďaka týmto aspektom závislosti na Rusku to predstavuje značnú zraniteľnosť pre celé Bielorusko. Rusko, vzhľadom na spomenuté okolnosti, má možnosť použiť rôzne nástroje, vďaka ktorým môže zvýšiť svoj vplyv, a tak aj efektívne manipulovať smerovanie Bieloruska vo svoj prospech.

Druhá zvolená zraniteľnosť súvisí s geopolitickým postavením Bieloruska a na to sa viažuce vzťahy s inými krajinami. Bielorusko zastáva kritickú a nedocenenú pozíciu v dynamike európskej bezpečnosti (Challis, 2020: 3). Jeho veľký význam nespočíva v ekonomickej sile, ale v jeho strategickej pozícii medzi dvomi znepriatelenými protivníkmi. Bielorusko predstavuje nárazníkové pásmo, ktoré Rusko potrebuje pre ochranu svojej územnej celistvosti, a rovnako aby mohlo premietat' sféru svojho vplyvu. Pre Moskvu je zásadná bieloruská neutralita a potlačenie akejkoľvek „farebnej” revolúcie v tomto štáte. Na druhej strane je status Bieloruska dôležitým aspektom v stratégií NATO chrániť pobaltské štáty pred možnou ruskou agresiou či hybridnými hrozbami (Baggiani, 2020: 3–4). Minsk aj po štvrtstoročí, odkedy získal národnú suverenitu, stále zápasí s formou vlastnej zahraničnej politiky. Zahraniční partneri vnímajú kroky Bieloruska podľa vlastných naratívov alebo cez koncepty band-wagoning či balansovanie⁹. Kvôli týmto nejasnostiam dochádza k častému nepochopeniu správania Bieloruska a k nejasnostiam vo vymedzení možných hraníc v jednaniach s Bieloruskom. Na základe súčasného geopolitického napätia vo východnej časti Európy sa tento problém zdá mimoriadne relevantný (Preiherman, 2017a: 4). Od ukrajinského konfliktu v roku 2014, Bielorusko presadzovalo vlastnú neutralitu a neuznalo ruskú anexiu Krymu. Zároveň podporilo novú Ukrajinskú vládu a zintenzívnilo vojenskú a energetickú spoluprácu s Ukrajinou. Bielorusko si začalo uvedomovať, že zameriavať krajinu ekonomicky a politicky iba na Rusko, je nevýhodou. Tieto udalosti viedli Bielorusko k otvoreniu vzťahov s EÚ a USA, čo Lukašenko využíval pri vyjednávaníach s Ruskom. EÚ verila, že cez posilňovanie týchto vzťahov sa posilní demokracia v Bielorusku, zároveň v tom Lukašenko hľadal kompenzáciu pre Bielorusko za straty, ktoré mu spôsobil spor s Ruskom

⁹ Koncept band-wagoning hovorí o spolupráci sekundárneho štátu s hegemonom s vnímaním istej hrozby zo strany hegemóna (Walt, 1987). Koncept balansovania hovorí o spolupráci viacerých sekundárnych štátov proti hegemonovi, ktorý pôsobí ako hrozba, a tak vytvárať istý balans (Levy, 2004).

a zvýšený tlak zo strany Ruska. Bieloruské kroky zamerané na zlepšenie vzťahov so Západom predstavovali veľkú hrozbu pre Rusko. Nerozhodné kolísanie Bieloruska vo veciach zahraničnej politiky je v tejto práci vnímané ako slabosť, ktorá vytvára možné miesto na použitie mocenských nástrojov hybridného aktéra, ktoré ovplyvnia ďalší vývoj krajiny vo svoj úžitok.

Tretia zraniteľnosť Bieloruska sa týka prezidenta Bieloruskej republiky, samotného Alexandra Lukašenka. Lukašenko zastáva funkciu prezidenta už 27 rokov a je zrejmé, že momentálne je jeho jediným cieľom a motiváciou udržať sa pri moci. Nie zbytočne sa v poslednej dobe čoraz viac s jeho osobou spája oslovenie „posledný diktátor Európy“. Pre Rusko tak vzniká v Bielorusku výhoda, ktorú môže ľahko využiť vo svoj prospech, vo forme politika snažiaceho sa udržať si svoju moc. Od jeho začiatku vo funkcii prezidenta je možné systematicky pozorovať, že Lukašenko dokázal vymeniť vlastnú politickú lojalitu a geopolitickú orientáciu, za ekonomické a hospodárske výhody, avšak nižšia popularita a jeho slabnúce postavenie v Bielorusku v poslednom období si vyžadujú pomoc zvonku, a v tomto prípade sa Lukašenko čoraz častejšie obracia na Rusko. To otvára Rusku nové možnosti ako využívať Bielorusko vo svoj prospech a nové spôsoby zatlačenia na Lukašenka v otázkach ekonomickej, vojenskej, ale aj celkovej integrácie s Ruskom. Lukašenkova osobnosť preto predstavuje ďalšie zraniteľné miesto, ktoré by mohlo ruské hybridné pôsobenie použiť na zväčšenie vplyvu v samotnom Bielorusku.

Ďalšou súčasťou analytickej časti práce bude synchronizácia prostriedkov aktéra hybridnej vojny, ktorá je druhou časťou analytického rámca MCDC. Jedná sa o schopnosť synchronizovať vojenské a nevojenské prostriedky súčasne, a vytvárať tak požadované efekty. Cieľom analytickej časti práce je práve analýza mocenských nástrojov použitých Ruskom voči Bielorusku v uvedenom časovom rozmedzí a ich možná synchronizácia do „útočných balíkov“ (SAP).

Treťou súčasťou analytického rámca bude pozorovanie a mapovanie efektov, ktoré vznikli ako dôsledky synchronizovaných „útočných balíkov“ (SAP) zo strany Ruska. Je potrebné brať do úvahy, že nie každý nástroj (prostriedok) použitý Ruskom bude mať ako dôsledok nejaký efekt, ktorý bude možné pozorovať a takisto naopak, synchronizácia je častokrát viditeľná až po pozorovaní efektov ňou spôsobených. Až úspešná identifikácia navzájom prepojených skutočností vo všetkých troch častiach nám umožňuje vidieť celý rozsah konkrétnych hybridných operácií a výsledkov dlhodobého ruského pôsobenia v Bielorusku.

3. Bieloruská história

Na mapách Európy sa Bielorusko objavilo po rozpade ZSSR. V 80. rokoch postupné rozloženie starého režimu a spolu s tým nárast sociálnej a hospodárskej krízy spôsobili v Bielorusku mobilizáciu a politizáciu spoločnosti. Samotná krajina bojovala s nedostatkom štátnych tradícií a väčšina obyvateľstva sa so štátom ani nestotožňovala. Pre mnohých získanie nezávislosti znamenalo oslobodenie sa spod moskovskej diktatúry a ovládania štátu len z vysokých pozícií (Kuleszewicz, 2018: 618). Mnoho Bielorusov sa však pozeralo na Sovietsky zväz s nostalgiou. V 60. a 70. rokoch nastal v Bielorusku mimoriadny rast miest spolu s ekonomickým progresom, kedy zažilo Bielorusko najrýchlejšie obdobie urbanizácie a rozvoja (Marples, 1999: 23). Dominantným stredom oblasti bolo mesto Minsk, ktoré sa stalo srdcom vzdelávacieho systému, oficiálnych médií a vydavateľstiev, kultúry a tiež administratívnym hlavným mestom a sídlom komunistickej strany (Marples 1996, 23).

S príchodom Gorbačovej perestrojky¹⁰ sa zväčšil priestor vo verejnej sfére pre budovanie národných aspektov identít v krajinách, ktoré boli súčasťou Sovietskeho zväzu. Pomocou silného tlaku študentských organizácií a bieloruských intelektuálov na predstaviteľov komunistickej strany v Bielorusku, sa napríklad začal viac propagovať bieloruský jazyk (Buhr, 2011: 432), keďže v roku 1989 až 80, 2 % etnických Bielorusov tvrdilo, že ich „materinským jazykom“ je ruština (Wilson 2011: 129). Aj na základe týchto údajov a občianskeho tlaku ohľadom aspektu národnej identity, Najvyšší Soviet Bieloruskej sovietskej socialistickej republiky (BSSR) uzákonil 26. januára 1990 jediný úradný jazyk, a to bieloruštinu. (Marková et al, 2021:215).

Bielorusko po 2. sv. vojne špecializovalo svoj priemysel na rozšírenie výroby strojov, kovo-obrábanie a výrobu presných nástrojov a spolu v kombinácii s veľkými novovzniknutými firmami sa z neho stalo popredné priemyselné mesto Sovietskeho zväzu (Urban, 1989: 15). Po čase sa však ukázala nepripravenosť a absencia reforiem, ktoré by pripravili krajinu na samotnú nezávislosť. Nedostatok prírodných zdrojov a vysoká závislosť od Ruska spôsobila v krajine vysokú infláciu, rast cien a hospodársky pokles v mnohých odvetviach (Marples, 1999: 27). Ďalším faktorom v úpadku ekonomiky a demografickom poklese bol výbuch jadrovej elektrárne 26. apríla 1986 v Černobyle. Dôsledky tejto katastrofickej udalosti mali na Bielorusko veľké následky. Výbuch spôsobil problémy

¹⁰ Perestrojka označuje sériu politických a ekonomických reforiem, ktorých cieľom je naštartovať stagnujúcu ekonomiku Sovietskeho zväzu v 80. rokoch. Jej tvorcom bol Michail Sergejevič Gorbačov (History, 2010).

s vysokou kontamináciou pôdy, masívne sťahovanie obyvateľstva či dlhodobé zdravotné ťažkosti medzi obyvateľmi (The Chernobyl Forum: 2003–2005, 2006: 9–11).

3.1. Bieloruská cesta k nezávislosti

V roku 1990 sa začal politický zápas o krajinu medzi starou komunistickou skupinou osôb a novovytvorenou politickou opozíciou. Novovzniknuté politické strany a občianske združenia mali po prijatej ústave 28. 07. 1990 otvorené dvere vstupu do stranického systému. Hnutia za demokraciu, ktoré ako svoj cieľ vyhlásili nezávislosť a kultúrny rozvoj, prekladali občanom tzv. „balík“, ktorý obsahoval myšlienku bieloruskej demokracie s doplnkom národnej nezávislosti. Lídri nacionalistických skupín mali jasno v týchto svojich cieľoch, avšak nevenovali sa dostatočne sociálnym a ekonomickým otázkam krajiny. Bieloruskí nacionalisti zdieľali svoje priority so susednými pobaltskými krajinami, avšak keď prišlo k pádu Sovietskeho zväzu, neboli schopní prevziať politickú moc a viesť Bielorusko ku nezávislosti. Sami sa stali svedkami prevzatia politickej moci starou sovietskou elitou (Savchenko, 2009: 156).

Spomienky bieloruských obyvateľov na 2. sv. vojnu a na následky černobyľskej katastrofy otvorili diskusiu o dôležitom faktore zahraničnej politiky – neutralite Bieloruska. Bieloruská republika sa nachádza medzi Západom a Východom a preto sa otázka neutrality tiež spájala so zrieknutím bieloruského štatútu jadrovej veľmoci. Myšlienka neutrality sa časom spomínala vo všetkých vtedajších oficiálnych dokumentoch, ktoré špecifikovali priority zahraničnej politiky Bieloruska a základy administratívnej štruktúry krajiny. V 90. rokoch 20. storočia sa Bielorusko snažilo presadiť vytvorenie bezjadrovej zóny v regióne východnej a strednej Európy, avšak stretli sa s nepochopením iných krajín (Kłysiński, 2018: 1–2).

V roku 1990 nastali v Bieloruskej sovietskej socialistickej republike (BSSR) významné zmeny. Novozvolená väčšinová komunistická vláda na čele s Vjačeslavom Kebičom vyhlásila 27. júla štátnu suverenitu Bieloruska (Marples, 1999: 59) a deklarácia rovnako vyzývala na vytvorenie únie suverénnych štátov (Zaprudnik, 1999: 153). Najvyšší Soviet prijal 19. septembra oficiálny názov štátu – Bieloruská republika, či skráteno Bielorusko. Novovzniknutá krajina musela bojovať s nastavením nového štátneho aparátu a rovnako tak s určením smerovania v domácej politike či volebného práva (Kulestewicz, 2018: 619). Ak sa na to pozrieme v retrospektíve, čas okolo vyhlásenia nezávislosti Bieloruska bol časom pomalého demokratického pokroku. Aj keď sa mohlo zdať, že dochádza k spolupráci medzi opozíciou a komunistickou vládou, opak bol pravdou (Marples, 1999: 64). Komunisti

v tom čase obsadili všetky tri vodcovské pozície v krajine, a medzi ich cieľmi bolo aj manipulovanie opozície (Wilson, 2011:165). Podľa politológa Lucana Waya, začiatok 90. rokov bol pre Bielorusko chaotický a zvolený premiér Kebič „neefektívny autoritár“. Bielorusko sa podľa neho vyznačovalo priepasťou medzi dôležitými výhodami úradov oproti opozícii, ale na druhej strane s nepochopením toho, ako využiť tieto výhody na udržanie sa pri moci (Way, 2012: 620). Toto obdobie okolo vyhlásenia štátnej suverenity nedalo jasnú demokratickú črtu bieloruskému systému, neposunulo jeho smerovanie bližšie k európskym štátom a ani nevytvorilo schopnú a silnú opozíciu, ktorá by stála za demokratickými hodnotami a dostatočne ich presadzovala (Way, 2012: 629).

V rokoch 1989–93 sa tiež uskutočňovali masové protesty za rôzne občianske témy. Jeden z veľkých protestov sa konal v roku 1991, keď Bielorusko bojovalo s mesačnou štrajkovou vlnou. Protesty sa týkali socio-ekonomických otázok a odborových problémov (Wilson, 2011: 167). Po vyhlásení nezávislosti sa do politickej agendy dostala závažná otázka ohľadom formy budúcej vlády. Aj napriek veľkému úsiliu opozičnej menšiny sa nepodarilo presadiť parlamentné zriadenie v Bielorusku. K oslabeniu demokratickej sily prispelo zosadenie predsedu Najvyššieho Sovietu Stanislava Šuškeviča, ktorý hájil demokratické záujmy v parlamente. Na jeho miesto bol zvolený Miechyslaw Hryb a z celej tejto situácie najviac ťažil Alexander Lukašenko, ktorý sa v tej dobe stal „bojovníkom proti korupcii“. Začiatkom roku 1994 bola schválená prezidentská forma vlády, kde prezidentovi boli udelené neobmedzené právomoci a stal sa tak jediným držiteľom výkonnej moci, hlavou štátu a vlády. V Ústave, ktorá bola schválená pár dní na to, bolo Bielorusko prehlásené za demokratický, suverénny a právny štát (Marková et al., 2021: 216–217).

3.2. Nástup Lukašenka k moci

Predseda kolchozu, Alexander Lukašenko, sa rozhodol viesť svoju kampaň na prezidenta Bieloruskej republiky v štýle boja proti korupcii. Lukašenkovi sa podarilo prilákať na svoju stranu najväčších bieloruských oligarchov, ale aj „liberálov“ v ruskom štýle, ktorí chceli reformy v Bielorusku v Jel'cinovom smere¹¹ (Wilson, 2011: 163). Aj keď Lukašenko nemal žiadne skúsenosti s administratívou na národnej úrovni, intelektuálne schopnosti ani nacionalistické smerovanie, dokázal si svojich voličov získať mladistvým vzhľadom a neodolateľnými demagogickými schopnosťami (Savchenko, 2009: 172). V júni

¹¹ Boris Jel'cin bol obklopený mladými liberálmi, ktorí zastávali takmer okamžitú zmenu riadeného hospodárstva na trhové (Glaserová, 2021).

1994 sa Lukašenkovi podarilo vyhrať v druhom kole prezidentských volieb s 80,3 % voličských hlasov a stal sa tak prvým prezidentom Bieloruska.

Počas začiatku pôsobenia v úrade chcel byť Alexander Lukašenko prezident – „reformátor“. Avšak v praktickej sfére, vývoj v Bielorusku ani zďaleka nenasledoval polo-reformistický vývoj Ukrajiny, nehovoriac o radikálnych zmenách v pobaltských štátoch a v Poľsku (Wilson, 2011: 208). Bieloruská ekonomika po Lukašenkovom nástupe zostala nezreformovaná, čo ukazuje aj napríklad zvýšenie miery nezamestnanosti v krajine. (Savchenko, 2009: 169). Krátko po zvolení sa Lukašenko rozhodol hľadať cesty na upevnenie jeho moci v krajine. Ústava v roku 1994 limitovala systémom brzd a rovnováh prezidentské právomoci vďaka Ústavnému súdu a Najvyššiemu Sovietu, ktorý vtedy tvorila aj mala hlučná skupina opozičných poslancov (Savchenko, 2009: 183). Lukašenko začal preto podstupovať malé kroky na obmedzenie nezávislosti médií, mimovládnych organizácií, ale občania Bieloruska si tieto jeho nemalé aktivity, ktoré ruinjú demokraciu, neuvedomovali (Fobrig et al., 2006: 29).

Referendum, ktoré bolo naplánované na 14. mája 1995 a ktoré inicioval sám Lukašenko, sa malo týkať zásadných otázok ohľadom ďalšieho vývoja krajiny (Savchenko, 2009:183). Otázky v referende boli zamerané na status ruského jazyka, nových štátnych symbolov a vlajky, hospodárskej integrácie s Ruskom a či voliči súhlasia s potrebou novelizácie ústavy z roku 1994 (Marples 1999: 75). Súčasne sa s týmto referendumom konali voľby do Najvyššieho Sovietu, kde nebol zvolený dostatočný počet poslancov a tak sa až do konca toho roku všetka moc sústredila do rúk prezidenta (Silitski, 2003: 45)

Lukašenko predstavil ďalší návrh na referendum 24. novembra 1996, ktoré zahrňovalo zmeny v samotnej Ústave Bieloruska. Referendum sa týkalo otázok spojených s rozšírením právomocí prezidenta a to v menovaní a odvolávaní vlády, vymenovaní členov Najvyššieho súdu, Vysokého hospodárskeho súdu, Rady národnej banky a aj generálneho prokurátora. Taktiež zahrňovalo otázky ohľadom rozdelenia parlamentu na Snemovňu reprezentantov a Republikovú radu, národného Dňa nezávislosti, neobmedzeného predaja pôdy či otázky o zrušení trestu smrti (Ioffe, 2014:135). Pozmeňujúce a doplňujúce návrhy iniciované prezidentom boli podporené až 83,7 % voličov (Savchenko 2009:186).

November 1996 môžeme v Bieloruskej histórii považovať ako mesiac krízy či jedným z dramatických období v krajine od 2.svetovej vojny (Marples, 1999:93). Podľa novej Ústavy mal prezident neobmedzené právomoci a Bielorusko sa tak stávalo autoritatívnou vládou prezidenta. Na základe zmanipulovaných výsledkov referend, ktoré neboli uznané európskymi štátmi, sa v roku 1997 Európska únia rozhodla prerušiť vzťahy s Bieloruskom

(Wilson, 2011: 223). Opozícia, ktorá mala problém s nejednotnosťou, sa musela vysporiadať aj s čoraz väčším represívnejším štátnym aparátom, ktorý posilňoval svoju kontrolu nad štátom. Snažili sa na to reagovať vo forme masových protestov a v roku 1999 vyjednávaním liberalizácie volebného zákona týkajúceho sa Snemovne reprezentantov, avšak neúspešne. (Silitski, Zaprudnik, 2010: 80). Ešte aj v roku 2001, nebol Lukašenko sebavedomý a istý vo svojej funkcii prezidenta ako v nasledujúcich rokoch. Relatívna izolácia od Západu a existencia domácich oponentov vytvárala náznaky jeho neistoty (Wilson, 2011: 222). Lukašenkova príprava pred voľbami bola poznačená aj zásahom proti nezávislým médiám v Bielorusku či zamietnutiu registrácie mládežníckych skupín (Markus, 2010: 119). Práve v tom čase sa novozvolený prezident Putin stále podriaďoval „kolektívnemu mysleniu Kremľa“, ktoré tvrdilo, že len jediný, kto môže slúžiť záujmom Ruska v Bielorusku je práve Lukašenko. V nasledujúcich prezidentských voľbách, ktoré sa konali 9. septembra 2001, Lukašenko, podľa oficiálnych údajov, masívne zvíťazil a získal 75,7 %. Očakávaná revolúcia v juhoslovanskom štýle sa po voľbách nekonala. OBSE¹² tieto voľby kritizovala za mnohé nedostatky, ktoré sa týkali najmä podvodného sčítania hlasov (OSCE ODIHR, 2001). Lukašenko nezháľal, po znovuzvolení do prezidentského kresla, so začatím svojej tretej predvolebnej kampane. Jeho taktika vysporiadania sa s oponentami bola teraz o to predvídateľnejšia. (Wilson, 2011: 226–227). Právne podmienky občianskej spoločnosti sa po roku 2001 rýchlym tempom zmenili na nepoznanie. Mnoho zahraničných darcov a podporovateľov už nemalo dostatočnú flexibilitu pri podpore občianskych aktérov v Bielorusku, pretože neboli schopní fungovať za podmienok, ktoré boli rozpoznateľné z komunistickej východnej Európy pred rokom 1989 a nie z nových vzniknutých demokracií po roku 1989 (Jarabik, 2006: 87).

V roku 2004 sa opätovne konali parlamentné voľby a Lukašenko to využil, a pripojil k nim referendum. V tomto referende žiadal voličov o umožnenie znova kandidovať na prezidenta, aj keď bieloruská ústava ustanovila, že jednotlivec, sa o tento úrad môže uchádzať len dvakrát. Za referendum hlasovalo 80 % voličov (Markus, 2010: 121). Na základe úspešného referenda tak došlo k zmenám v ústave a boli zrušené funkčné obmedzenia (Nohlen & Stover, 2010: 252). V samotných parlamentných voľbách neuspel žiadny kandidát opozície. V náväznosti na voľby a referendum prijali USA aj EU rôzne sankcie voči Bielorusku. Tieto

¹² Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (v anglickom jazyku OSCE) je organizácia zaoberajúca sa širokou škálou otázok súvisiacich s bezpečnosťou, vrátane kontroly zbrojenia, opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti, ľudských práv, národnostných menšín, demokratizácie, policajných stratégií, boja proti terorizmu a ekonomických a environmentálnych aktivít (OSCE, n.d.).

sankcie sa týkali najmä investícií, pôžičiek, zákazu vstupu popredným bieloruským predstaviteľom do krajín EÚ či zmrazenie účtov. Vo výsledku však sankcie nemali až taký veľký vplyv na Lukašenkove vládnutie (Markus, 2010: 121). Putin sa v týchto voľbách otvorene neangažoval a nepodporoval Lukašenka, avšak nakoniec Kreml kritiku Západu odmietol a uznal výsledok v prospech Lukašenka (Ambrosio, 2006: 419).

Vďaka úspechu referenda z roku 2004, sa Lukašenko mohol zúčastniť ďalších prezidentských volieb, ktoré sa konali 19. marca 2006. Lukašenko sa zároveň obával „farebnej revolúcie“, ku ktorým došlo v Gruzínsku, Kirgizsku a susednej Ukrajine, ale ukázalo sa, že stále má podporu domáceho obyvateľstva, ktorá vychádzala najmä z jeho hospodárskej a sociálnej politiky (Fritz, 2007: 215). Po voľbách večer 19. marca sa na Októbrovom námestí zišlo okolo 15 000 ľudí, opakovane sa nasledujúce dni schádzali znova, ale už v menšom počte, aby zopakovali protest proti spôsobu volieb. Povzbudila ich podpora iných krajín, ktoré nepodporovali voľby, s výnimkou Ruska. Nervozita prezidenta a jeho úradov sa ukázala pri rozbití stanového mestečka protestujúcich, kde boli pozatýkaní prevažne mladí ľudia. V deň nezávislosti Bieloruska 25. marca, sa na námestí zhromaždilo okolo 10 000 ľudí. Demonstranti sa rovnako nevyhli zásahom poriadkovej polície a stovky z nich skončili vo väzení (Marples, 2006: 99). Podľa Marplesa, Lukašenkov tím tvoriaci prezidentskú kampaň bol nedostatočne pozorný a *“keď sa pozornosť sveta upriamila na Minsk a o voľby bol skutočný záujem, režim ukázal svoju najhoršiu stránku a v sebanapĺňajúcom sa prorocte ukázal, že ide skutočne o „poslednú diktatúru“ v Európe”* (Marples, 2006: 100–101).

Nasledujúci vývoj smerovania Lukašenkovho režimu sa podmieňoval najmä ruskej podpore. Po voľbách si ale Lukašenko uvedomil svoju nebezpečnú závislosť na Rusku, a preto začal nadväzovať bližšie vzťahy aj s inými zahraničnými partnermi ako Čína, Irán či Venezuela. Rovnako sa Lukašenko pokúšal v roku 2007 podstupovať kroky proti KGB a „starej garde“, a tak oslabovať proruské sily na bieloruskom území. Počas rokov 2007–2008 vyhlásil Lukašenko sériu opatrení vrátane zavedenia 12 % sadzby dane z príjmu, rozšíreného privatizačného programu, určitého uvoľnenia byrokracie a náznakov jednoduchšieho prístupu pre zahraničných investorov (Wilson, 2011: 265–66). Snažil sa predstavovať svoju politiku voči Rusku ako obhajovanie nezávislosti svojej krajiny a zameriavanie sa na novú filozofiu štátneho patriotizmu a budovania národa. Tieto spory s Ruskom otvorili nové možnosti pre opozíciu v dialógu s vládou. V krajine sa ukázala podpora pre nezávislý štát, ktorý je menej závislý na Rusku (Marples, 2009: 764).

Parlamentné voľby konajúce sa v roku 2008 vyhrali strany, ktoré podporovali politiku prezidenta. Avšak aj tak nasledoval proces otepľovania vzťahov s Európskou úniou.

Bielorusko sa dokonca zapojilo do programu Východného Partnerstva, ktoré bolo iniciované v rámci európskej politiky susedstva. V poradí štvrté prezidentské voľby boli vyhlásené na december 2010. Opozícia nemala silného kandidáta, a to naznačovalo, že po voľbách sa neudejú nejaké väčšie protesty. Avšak hrubosť podvodu volebného sčítavania hlasov, ktorá sa znova stala, spôsobila masové demonštrácie, ktorých sa zúčastnilo 30 000 ľudí. Pokojná demonštrácia bola prerušená skupinou policajtov OMON a zásah na mimovládne organizácie a zatknuté osoby bol považovaný za vopred plánovaný (Wilson, 2011: 234). V januári 2011 sa zvýšili ceny v Bielorusku až o 10–15% a Lukašenko podpísal nový zákon o privatizácii. Ako odpoveď na nedemokratické voľby, Európska únia oživila zákaz udeľovania víz na Lukašenka a ďalších ľudí, rovnako tak USA obnovili sankcie voči bieloruským štátnym firmám (Wilson, 2011: 236).

3.3. Rusko-bieloruské vzťahy

Rusko čelilo po roku 1991 viacerým otázkam aj v rámci svojej zahraničnej politiky. V štáte prebiehala diskusia, či je dôležitejšie snažiť sa o väčšiu integráciu s Európou, názor zastávaný tzv. „Westernistami“, alebo či geopolitická poloha poskytla Rusku unikátnu a osobitnú úlohu medzi Východom a Západom, ako to presadzovali tzv. „Eurázianisti“. Najmä čo sa týka vzťahov s novovzniknutými štrnástimi samostatnými štátmi, medzi ktorými sa nachádzalo aj Bielorusko. Výraznou vlastnosťou, ktorá opisovala tieto vzťahy, bola ekonomická, vzájomná závislosť zreteľná najmä v energetickom sektore (Bruce, 2005: 1–2). Ruské medzinárodné vzťahy a celkovo zahraničná politika boli pod prezidentom Boris N. Jeľcinom orientované na západ. Jeľcin sa po Studenej vojne zamerlal primárne na budovanie vzťahov so Západom. Na bieloruskej integrácii a formovaní spoločnej únie sa spočiatku nesústredil z celkom prostého dôvodu. Nevidel v tom žiadnu výhodu (Danilovich, 2006: 163). Jeho postoj sa zmenil s blížiacimi sa prezidentskými voľbami v roku 1996. Práve počas jeho éry bolo medzi Ruskom a Bieloruskom uzatvorených mnoho bilaterálnych dohôd, špeciálne s Alexandrom Lukašenkom po tom, ako sa v roku 1994 dostal v Bielorusku k moci (Klinke, 2008: 114).

Najdôležitejšími dohodami z tohto obdobia, ktoré dodnes definujú rusko-bieloruské vzťahy, boli Zmluva o menovej únii z roku 1994, Zmluva o spoločenstve suverénnych štátov Bieloruska a Ruska z roku 1996, Zmluva o únii Bieloruska a Ruska z roku 1997 a Zmluva o vytvorení zväzového štátu (Union State) Bieloruska a Ruska z roku 1999 (Drakokhurst & Furman, 2002: 233). Pre Rusko bola myšlienka na obnovu stratených území lákavá a takisto

geografická poloha Bieloruska, ktorá by po spojení oboch štátov znamenala strategickú výhodu (Bruce, 2005: 2). Podpis Zmluvy o menovej únii z 12. apríla 1994 premiérmi oboch krajín Vjačeslavom Kebičom a Viktorom Černomirdinom znamenal vytvorenie pevnej ekonomickej únie medzi oboma štátmi. Jej podstatou bol presun aktív a pasív Bieloruskej centrálnej banky pod správu Ruskej centrálnej banky, čo nepriamo dovoľovalo Rusko rozhodovať a mať vplyv na najzákladnejšie faktory bieloruskej ekonomiky, a to dane a rozpočet (Burant, 1995: 1135). Ďalšími bodmi zmluvy boli ustanovenie nemenného kurzu medzi ruským a bieloruským rubľom a odstránenie colných obmedzení, čo znamenalo dodávky ropy a plynu za ruské ceny. Tejto zmluve predchádzal podpis menšej, ale stále významnej dohody, ovplyvňujúcej rusko-bieloruskú integráciu. V septembri 1993 sa oba štáty dohodli na presune bieloruského Beltransgazu¹³ pod správu ruského Gazpromu (Bruce, 2005: 4).

Zmluva o spoločenstve suverénnych štátov Bieloruska a Ruska podpísaná 2. apríla 1996 mala byť začiatkom úplnej integrácie oboch krajín. Obaja lídri, Lukašenko a Jel'cin, deklarovali vznik nového politického a ekonomického zoskupenia. Súčasťou tejto dohody malo byť zavedenie spoločnej meny. Obe krajiny by tak zdieľali rozpočet, colný systém, daňové a investičné zákony (Danilovich, 2006: 60). Táto zmluva však zostala iba v teoretickej rovine a k jej celkovej implementácii nikdy nedošlo (Bruce, 2005: 5). Nachádzali sa v nej mnohé nezrovnalosti a rozpory. Na jednom mieste je tvrdenie o spoločnej koordinácii zahraničnej politiky a zase na inom, možnosť pre obe krajiny nezávisle od seba nadväzovať vzťahy s inými štátmi. Zo strany Jel'cina išlo predovšetkým o znovuzískanie dôvery pred prezidentskými voľbami v roku 1996, presadzoval integráciu s pôvodnými sovietskymi územiami, ale akonáhle zvíťazil vo voľbách, o implementáciu zmluvy sa už nesnažil (Danilovich 2006: 62, 66).

Podpisu Zmluvy o únii Bieloruska a Ruska predchádzalo niekoľko udalostí. Najprv nespokojnosť Lukašenka s neschopnosťou implementovať Zmluvu o spoločenstve suverénnych štátov a jeho čoraz častejšie vyhlásenia o nezávislosti a suverenite. Neskôr nečakané vyhlásenie Jel'cina o stále pretrvávajúcom záujme o zjednotenie oboch krajín v jeden štát. Spoločná komisia dostala za úlohu pripraviť text novej zmluvy, ktorá mala byť podpísaná na výročie poslednej zmluvy¹⁴. Do Moskvy bol následne doručený osemnásť stranový dokument, ktorý bol podľa bieloruskej strany oveľa lepšie pripravený ako predchádzajúce zmluvy. Kremľ ho však skrátil na tri strany obsahujúce veľmi obširne tvrdenia. Lukašenko

¹³ Beltransgaz je bieloruská plynárska spoločnosť, ktorá okrem iného prevádzkuje plynovod Jamal-Európa, cez ktorý prúdi časť plynu z Ruska do Európy.

¹⁴ Vid' Zmluva o spoločenstve suverénnych štátov Bieloruska a Ruska podpísaná 2. apríla 1996.

dúfal, že podpis tejto dohody zaručí nezvratný proces integrácie medzi Bieloruskom a Ruskom (Danilovich, 2006: 71–72). Nakoniec, 2. apríla 1997 došlo k podpísaniu zmluvy ešte menej konkrétnej a zaväzujúcej ako predošlé. Jej cieľom bolo integrovať vedecko-technickú, právnu, vojenskú, zahraničnú a hospodársku politiku Ruska a Bieloruska (Deyermond, 2004: 1191).

Rokovaniam o rusko-bieloruskej únii dominoval v nasledujúcom období najmä plyn. Lukašenko využíval tieto rokovania na politizáciu otázky plynu a poukazoval na nedostatočne “bratské” správanie Gazpromu. Začiatkom roku 1999 si Bielorusko vyjednávalo s odvolaním sa na “bratské” vzťahy medzi oboma krajinami rovnakú cenu plynu ako v Rusku. V tom čase bolo takmer dvakrát menej ako v Moldavsku a na Ukrajine (Bruce, 2005: 6). Vyústením tejto politizácie a mnohých ďalších incidentov v rusko-bieloruských vzťahoch, bola 8. decembra 1999 podpísaná Zmluva o vytvorení zväzového štátu (Union State) Bieloruska a Ruska iba desať dní pred ruskými voľbami do legislatívy, ktorá podčiarkla a ukončila sériu zmlúv podpísaných počas éry prezidenta Jel'cina (Danilovich, 2006: 102).

Aj keď sa môže zdať, že po ekonomickej a sociálnej stránke neboli tieto pokusy o integráciu veľmi úspešné, v oblasti obrany a armády dosiahli oba štáty pokročilé štádia spolupráce. Celé obdobie po rozpade ZSSR smerovalo k vytvoreniu jednotných obranných a vojenských štruktúr v rámci formálnej únie (Deyermond, 2004: 1191–1192). Tento pozitívny vývoj práve v týchto oblastiach mohol byť podľa viacerých analytikov spôsobený výrazným záujmom Kremľa o geografickú polohu a vojenskú infraštruktúru Bieloruska (Hedenskog, 2005: 133). V roku 1995 bola medzi Ruskom a Bieloruskom podpísaná dohoda, ktorá poskytla Rusku výstražnú stanicu v Baranavičy a ústredie námornej komunikácie vo Vilejke na ďalších 25 rokov. Nasledujúci rok priniesol vytvorenie rôznych štruktúr pre spoluprácu v rámci vojenských a bezpečnostných záležitostí a takisto spoločné misie protivzdušnej obrany (Klinke, 2008: 114). Zároveň Zmluva o únii Bieloruska a Ruska z roku 1997 ustanovila dohodu o podpore a pomoci v prípade napadnutia jedného z aktérov. Na konci 90. rokov došlo k prijatiu rozhodnutí, ktoré vytvárali spoločné vojenské jednotky pod jednotným velením (Main, 200: 9). Vojenská integrácia pokračovala naďalej aj za Putinovej vlády (Deyermond, 2004: 1194).

Nástup Vladimíra Putina ako prezidenta Ruska v roku 2000 priniesol do rusko-bieloruských vzťahov isté ochladenie. Putin volil oproti svojmu predchodcovi skôr pragmatickejší prístup a hneď na začiatku oznámil, že zjednotenie Bieloruska a Ruska bude trvať roky (Bruce, 2005: 7). Zároveň Putin očakával, že Bielorusko predá svoje dôležité priemyselné podniky a postupne sa vzdá svojej štátnej suverenity za cenu už dlhšie trvajúcich ekonomických a energetických výhod zo strany Ruska v prospech integrácie do zväzového štátu, čo by znamenalo kompletne podrobenie sa Kremľu. Lukašenko sa však zaviazal, že bude

brániť suverenitu Bieloruska a začal blokovat' proces integrácie, zároveň snažiac sa udržať čo najviac ruských dotácií (Kłysiński, 2018: 2). Reakcia Putina na možné Lukašenkovo tretie obdobie ako prezidenta Bieloruska bola skôr negatívna a špeciálne po udalostiach 9/11 Rusko nebolo za prílišné budovanie spojeneckých vzťahov so štátom, na čele ktorého stál politik s nálepkou „posledný diktátor Európy“. Kremel' preferoval vyhnúť sa priamemu konfliktu s Lukašenkom kvôli prevládajúcej obave, že by bol schopný sa obrátiť Rusku chrbtom a sústreďovať svoju pozornosť viac na Západ. Akokoľvek nerozhodne a nepresvedčivo to Moskva prezentovala, jej politika voči Bielorusku v rokoch 2000 až 2003 počítala s Bieloruskom po Lukašenkovi (Trenin, 2006: 79–80).

Dominantou a najdôležitejším aspektom, ktorý určoval povahu vzťahov medzi Ruskom a Bieloruskom po roku 2000 bol zemný plyn. V rokoch 2004 a 2007 bol práve plyn dôvodom dvoch kríz (Klinke, 2008: 115). Otázka cien plynu a bieloruské neustále požiadavky o čo najväčšie výhody v tejto oblasti zo strany Ruska dominovali rozhovorom o integrácii. Prvej kríze predchádzala zmluva z roku 2002, kedy došlo k dohode o rovnakých cenách plynu pre Bielorusko ako na domácom ruskom trhu výmenou za 50 % podiel Gazpromu v bieloruskej spoločnosti na prepravu plynu Beltransgaze. Zo strany Bieloruska nedošlo k žiadnym konkrétnym krokom k naplneniu tejto zmluvy a pokračujúca neochota vyvolala napätie na politickej a obchodnej úrovni. Na prelome rokov 2003 a 2004 Gazprom požiadala o prehodnotenie zmluvy a zvýšenie cien, čo Bielorusko zásadne odmietlo, čo viedlo k počiatočnému obmedzeniu dodávok plynu do Bieloruska a následne aj k prvému dočasnému vypnutiu dodávok (Bruce, 2005: 7-8). K druhej kríze sa schyľovalo postupným zvyšovaním napätia ohľadom otázky plynu už počas roku 2006. Začiatkom roku 2007 Gazprom zdvojnásobil ceny plynu a obvinil Bielorusko z neoprávneného odčerpávania plynu mimo dohôd (Klinke, 2008: 115). Výsledkom týchto treníc bola akvizícia polovičného podielu v Beltransgaze za 2,5 miliardy dolárov (Lindner, 2007: 1).

Bielorusko sa stalo pre Moskvu ešte dôležitejším partnerom po ukrajinských prezidentských voľbách v roku 2005, keď proruského Leonida D. Kučmu¹⁵ nahradil Viktor A. Juščenko¹⁶ (Hancock, 2006: 127). Aj napriek tomu však dochádzalo k čoraz zväčšujúcej sa nespokojnosti Kremľa s Lukašenkom na čele Bieloruska, no nedošlo k žiadnym konkrétnym akciám proti Lukašenkovi, ktoré by poškodili jeho pozíciu vo voľbách v roku 2006 (Trenin, 2006: 80). Najkritickejší bod v rusko-bieloruských vzťahoch v novom tisícročí prišiel

¹⁵ Ukrajinský prezident v rokoch 1994–2005.

¹⁶ Ukrajinský prezident v rokoch 2005–2010.

po udalostiach po konflikte zvanom tzv. „Milk war”. Rusko zakázalo dovoz viac ako 1 200 mliečnych výrobkov z Bieloruska z dôvodu nedodržania nového pravidla balenia z minulého roku. Pre bieloruský mliekarenský priemysel predstavoval tento zákaz neriešiteľný problém, keďže 95 % výrobkov sa vyvážalo do Ruska. Aj keď podľa ruských autorít táto skutočnosť nemala žiadne politické pozadie, Minsk tvrdil, že je to potrestanie za odmietnutie jednoznačne uznať Južné Osetsko a Abcházii¹⁷. Lukašenko v rozhovore uviedol, že práve týmto oficiálnym uznaním zo strany Bieloruska Rusko podmienilo pôžičku 500 miliónov dolárov (Barry, 2009). Ďalej tvrdil, že je potrebné, aby sa k tak vážnej situácii vyjadril aj nový bieloruský parlament, ktorého voľby boli naplánované neskôr v roku 2008. Toto čakanie je možné interpretovať aj ako čakanie na lepšiu ponuku zo strany Ruska alebo Európskej únie. Jeho neskoršie vyjadrenia obhajovali neuznanie Južného Osetska a Abcházie z dôvodu veľkých problémov, ktoré by to spôsobilo bieloruskému obchodu s Európskou úniou. Týmto rozhodnutím si Lukašenko vybral jednoznačne Západ pred Ruskom (Winkel, 2018: 39–40). Lukašenko neskôr bojkotoval aj summit post-sovietskych republík a pri Putinovej návšteve neočakávane odišiel do Venezuely. Rusko následne spustilo antikampaň voči Lukašenkovi v štátnej televízii a vtedajší prezident Medvedev verejne odsúdil Lukašenkovu protiruskú rétoriku. Ani tieto skutočnosti však nebránili v snahách o čo najväčšiu integráciu. V nasledujúcich rokoch Rusko poskytlo Bielorusku rôznymi spôsobmi viacero pôžičiek a bolo uzavretých niekoľko dohôd zaručujúcich Bielorusku neustále výhody v odbere zemného plynu z Ruska (Nice, 2012: 6–7).

Typickou črtou charakterizujúcou obdobie rusko-bieloruských vzťahov v rokoch 2000–2014 je cyklickosť, kedy je možné pozorovať časté striedanie fáz napätia a obmäkčenia zvyčajne s priaznivým výsledkom pre Bielorusko. Periodické konflikty prejavované občasnou protiruskou rétorikou, najmä v čase energetických kríz v 2004 a 2007, alebo protiruským postojom v medzinárodných otázkach, napríklad ohľadom Južného Osetska alebo Abcházie, boli pomerne rýchlo vystriedané upokojením vzťahov (Leukavets, 2020: 91). Bielorusko malo vo vyjednávaniach vždy niekoľko výhod aj napriek značnej nevýhode, čo sa týka veľkosti. Bielorusko je pre Rusko stále najdôležitejším spojencom zo štátov bývalého ZSSR a bez neho by sa ruský projekt integrácie mohol zdať skôr ázijský ako eurázijský (Laukavets, 2017: 2). Takisto sa pre toto obdobie používa zo strany Bieloruska pojem „sovereignty

¹⁷ Južné Osetsko a Abcházia sú autonómne regióny Gruzínska, ktoré Rusko medzinárodne uznalo za štáty po päťdňovej rusko-gruzínskej vojne v roku 2008. Ruské jednotky prišli na pomoc jednotkám Južného Osetska po tom, ako sa gruzínska armáda rozhodla obsadiť hlavné mesto Južného Osetska, Cchinvali. Rusko odpovedalo leteckými útokmi na gruzínske jednotky v Južnom Osetsku a Abcházii. Za päť dní sa Rusku podarilo obsadiť Cchinvali a ruská armáda sa zastavila až 30 kilometrov od hlavného mesta Tbilisi (Pruitt, 2018).

entrepreneurship”, čo v tomto prípade znamená získavať rôzne ekonomické výhody za politickú lojalitu, resp. vymáhať si ich hrozbami zmeny proruského postoja v zahraničnej politike (Nice, 2012: 7).

4. Ruské hybridné pôsobenie v Bielorusku v rokoch 2014–2018

Lukašenkove rozhodnutie po ruskej invázii na Krym v 2014, „*usilovať o lepšie vzťahy so Západom*” (Makhovsky, 2019), a tak nasledovne začať orientovať bieloruskú zahraničnú politiku a smerovanie svojich priorit čoraz viac na Západ, vyvolalo v Rusku veľkú a výraznú vlnu kritiky. Ruský postoj sa stal menej tolerantným oproti minulým rokom, čo je možné pozorovať aj v mediálnej kampani proti Bielorusku, v ktorej bolo párkrát naznačené, že Moskva by mohla mať záujem o výmenu vedenia v Minsku (Laukavets, 2017: 2). Ruské authority, ale aj štátom kontrolované médiá, začali kritizovať bieloruskú neojálnosť a nedostatok záväzkov voči spoločnej aliancii. Udalosti ako neuznanie „znovuzjednotenia” Krymu, odmietnutie zriadenia ruskej leteckej základne na svojom území, zavedenie vízovej výnimky pre západných turistov a mnohé iné prozápadné kroky Bieloruska ovplyvnili vývoj vzťahov medzi týmito dvoma veľmi blízkymi susedmi na niekoľko rokov dopredu (Zogg, 2018: 1).

Medzi ruskými vládnymi elitami prevládal záver, že takýto vývoj udalostí znamená premenu Bieloruska na národný štát s vlastnou zahraničnou politikou, čo je v rozpore so zámermi Moskvy. V rôznych vysoko kritických priam až emotívnych vyjadreniach ruských expertov je možné pozorovať tendenciu preceňovať a zveličovať aktivity Bieloruska, ktoré boli potom nesprávne interpretované ako bieloruské pokusy o definitívne oslobodenie sa spod ruskej sféry vplyvu. Po roku 2014 bolo o bieloruskej problematike publikované veľké množstvo prác, ktoré všeobecne zastávali postoj, že vzhľadom na nárast nacionalizmu a protiruských krokov Bielorusko nastupuje na „ukrajinskú” cestu, čo môže v budúcnosti viesť k priamej konfrontácii s Ruskom. Takúto analýzu prezentovali aj rôzne vplyvné inštitúcie ako napríklad Ruský inštitút strategických štúdií, známy think-tank pracujúci pre Ruskú prezidentskú administratívu vedený politikom a členom Štátnej dумы, Konštantínom Zatulinom. Dôležitým faktorom je, že tieto dokumenty neboli oficiálnym postojom Kremľa, ktorý stále prezentoval naratív bratských národov, no ich komplexnosť a obsiahlosť umožňovala, aby boli kedykoľvek zaradené do ruskej propagandy a tak umožnili ospravedlňovať rúzne ruské opatrenia voči Bielorusku. Zároveň tieto analýzy neboli iba návrhy novej ruskej stratégie voči Bielorusku v kontexte nového konfliktu s Ukrajinou a Západom, ale aj prvou fázou informačnej a neskôr aj mediálnej kampane voči bieloruským orgánom

(Kłysiński, 2017a: 5–6). Takáto rétorika ruských expertov podporovala využívanie tzv. ruskej „soft power“¹⁸ na území Bieloruska.

4.1. Rok 2014

Rokovaniu medzi Ruskom a Bieloruskom počas roku 2014 stále dominovala Euroázijská ekonomická únia (EAEU)¹⁹, ktorú mali vytvoriť spolu s Kazachstanom a Arménskom. Pretrvávajúca kríza na Ukrajine, sankcie voči Rusku a veľká potreba zo strany Moskvy spustiť projekt EAEU, posilnili pozíciu Bieloruska vo vyjednávaniach. Hlavným cieľom vyjednávania zo strany Bieloruska bol spoločný trh ropy a plynu, ktorý by zaistil stabilné dodávky za nízke ceny. Dohoda nakoniec obsahovala zavedenie takéhoto spoločného trhu až v roku 2025, avšak Rusko pristúpilo na kompromis, že k pôvodne dohodnutej požičanej sume 2,5 miliardy amerických dolárov (Preiherman, 2014: 19) pribudne ešte dodatočných 1,5 miliardy amerických dolárov, ktoré v minulosti Bielorusko zaplatilo Moskve ako clo za vývoz ropy. Z konca minulého storočia má Bielorusko skúsenosť s viacerými podobnými dohodami o ustanovení rôznych únií, ktoré nakoniec nevedli k žiadnym reálnym krokom, avšak Minsk ostáva ich súčasťou aj naďalej pod jednou jednoduchou podmienkou, že Rusko stále platí (Astapenia, 2015). Lukašenko podpísal zmluvu o pristúpení Bieloruska k vytvoreniu EAEU spolu s Ruskom, Kazachstanom a Arménskom 31. mája 2014 (Preiherman, 2014: 19) a nový politicko-ekonomický projekt Ruska posilniť si svoje postavenie, začal svoje fungovanie 1. januára 2015 (Kolesnikov & Gabuev, 2015).

Bieloruské nádeje, že táto spolupráca bude viesť k lepším vzťahom a rôznym ďalším výhodám, sa však ešte pred oficiálnym začiatkom zdali márne. V novembri 2014 pristúpila Moskva k ostrému zákazu dovozu niektorých mliečnych a mäsitých produktov z Bieloruska. Išlo o 23 potravinárskych spoločností, v ktorých výrobkoch sa podľa ruského veterinárneho regulátora nachádzali rôzne škodlivé látky (RFE/RL, 2014). Hlavným dôvodom tohto kroku bol bieloruský zisk na re-exporte európskych produktov, ktoré boli v tom čase v Rusku zakázané ako odpoveď na západné sankcie voči Rusku za konflikt na Ukrajine. Lukašenko označil ruské argumenty za nedostatočne opodstatnené a označil toto ruské konanie ako závažný unilaterálny krok, ktorý porušuje dohody ustanovené vytvorením EaEU (Dobbs 2015: 2). Kremľ nemá žiadne právne dôvody brániť Bielorusku k opätovnému vývozu tovaru

¹⁸ „Soft power“ je schopnosť získať preferované výsledky prítlačivosťou a nie nátlakom (Nye, 2017).

¹⁹ Euroázijská ekonomická únia (EAEU) je medzinárodná organizácia pre regionálnu ekonomickú integráciu. Momentálne má päť členov, Rusko, Bielorusko, Arménsko, Kazachstan a Kirgizsko. EAEU zabezpečuje voľný pohyb tovaru, služieb, kapitálu a pracovnej sily (EAEU, n. d.).

z Európskej únie. Dohoda o spoločnom trhu a rozšírenie trhu o bieloruský tovar v rámci EaEU sa zdala v tom momente nie príliš perspektívna (Astapenia, 2015). Na konci roku 2014 začínajú v Bielorusku pôsobiť významné ruské tlačové agentúry Komsomolskaya Pravda a Sputnik (Astapenia & Balkunets, 2016: 18). Významné bolo najmä spustenie spravodajského portálu Sputniku, ktorý sa od začiatku svojej činnosti vyznačoval vysokou úrovňou grafickej úpravy a kvalitou publikácií, čo je pravdepodobne výsledkom jeho dobrého financovania. Keďže ide o ruský vládny projekt, Sputnik sa môže v relatívne krátkom čase stať účinným a tým aj nebezpečným nástrojom kremľskej propagandy (Kłysiński & Żochowski, 2016: 36–35).

4.2. Rok 2015

V roku 2015 začalo Rusko vyvíjať ekonomický tlak a zmenšovať podporu Bieloruska znižovaním dodávok ropy a plynu, zvyšovaním cien ropy a plynu a obmedzením prístupu bieloruského poľnohospodárskeho a priemyselného tovaru na ruský trh. Celková čistá podpora z Ruska sa na bieloruskom HDP prejavila v tom roku len 10 % oproti maximu 27 % (Sivitsky, 2019: 6).

Rusko rovnako poskytlo v roku 2015 Bielorusku cez Euroázijský fond pre rozvoj a stabilizáciu²⁰ pôžičku vo výške 2 miliárd amerických dolárov, ktorá bola podmienená istými ekonomickými reformami. Za nesplnenie niektorých z požiadaviek zo strany Bieloruska bolo nakoniec Bielorusku vyplatených len 800 miliónov amerických dolárov (Laukavets, 2021; Myfin.by 2020).

V septembri Rusko unilaterálne rozhodlo o zriadení vojenskej leteckej základne v Bielorusku bez prvotných rokovaní s Minskom, čo vyvolalo protesty niekoľkých stoviek ľudí (RFE/RL, 2015). Bielorusko odmietlo tento návrh s odôvodnením, že takýto krok by bol proti garanciam, ktoré dal Lukašenko susedným štátom po rusko-ukrajinskom konflikte a znamenalo by to stratu svojej neutrálnej pozície. Na základe týchto dohôd Bielorusko neposkytne Rusku svoje územie, aby ho využilo k agresii voči iným štátom (Bohdan, 2015). Tému zriadenia ruskej vojenskej leteckej základne na území Bieloruska využíval Kremľ počas celého roka na oslabovanie normalizácie, ktorá nastala vo vzťahoch Bieloruska so Západom. Míľnikom v bieloruských postojoch k zriadeniu takejto základne bola situácia ohľadom Krymu, kde Rusko malo vojenskú základňu pre svoju čiernomorskú flotilu, a ktorú využilo k spochybneniu

²⁰ Euroázijský fond pre rozvoj a stabilizáciu je medzinárodná finančná inštitúcia založená Arménskom, Bieloruskom, Kazachstanom, Kirgizskou republikou, Ruskom a Tadžikistanom s cieľom pomáhať svojim členským štátom pri prekonávaní dôsledkov globálnej finančnej krízy, zabezpečiť ich dlhodobú ekonomickú stabilitu a podporiť hospodársku integráciu členských krajiny EFSD (Devex, n. d.).

štátnej suverenity a územnej celistvosti Ukrajiny. Zároveň situácia na Ukrajine ukazovala, že Rusko je schopné použiť aj tvrdšie nástroje, ak bieloruské autority prekročia isté body. Organizácia spoločných cvičení „Interakcia” síl rýchleho nasadenia Organizácie Dohody o kolektívnej bezpečnosti v auguste 2015 a spoločných ruských, bieloruských a srbských cvičení „Slovanské bratstvo” v septembri 2015 ukazovali životaschopnosť tejto možnosti. Koncom roku 2015 bol Bielorusku taktiež adresovaný návrh pripojenia bieloruských ozbrojených síl pod velenie ruského západného vojenského krídla (Sivitsky, 2019: 9-10; Sivitsky, 2017). Počas novembra 2015, viacerí analytici varovali pred novou ruskou akciou a to s názvom vrátiť Bielorusko „domov” do Ruska (Goble, 2015a).

Po ukrajinskej kríze v období najmä roku 2015 a neskôr je možné v Bielorusku pozorovať aktivitu rôznych organizácií, ktoré môžu byť vnímané ako nástroje využívania „soft power”. Podozrivý je vývoj a aktívne fungovanie ruských resp. pro-ruských, kvázi súkromných, mimovládnych organizácií, ktorých jediným cieľom je cez ovplyvňovanie verejnej mienky úplná integrácia Bieloruska s Ruskom (iSANS, 2019: 1). Ich úlohy sa líšili od podstaty organizácie, ale základnou črtou každej z nich je propagácia myšlienky, že Bielorusko je súčasťou „Ruského sveta” (Russkij Mir)²¹ (Marin, 2020: 5). Na ich koordinácii sa podieľajú tri hlavné agendy.

Jednou z nich je bieloruská pobočka Rossotrudničestva, ruskej vládnej organizácie pre Spoločenstvo nezávislých štátov, občanov žijúcich v zahraničí a medzinárodnú humanitárnu spoluprácu. Sídlí v Minsku v Ruskom centre vedy a výskumu a zaoberá sa rozsiahlou činnosťou zameranou na propagáciu ruskej kultúry a ruského jazyka. Je priamo financovaná z peňazí z ruského štátneho rozpočtu.

Ďalším orgánom pôsobiacim na bieloruskom území je Koordinačná rada lídrov ruských organizácií založená v roku 2007 so svojim oficiálnym pôsobiskom na ruskej ambasáde v Minsku. Jej primárnou náplňou práce je koordinácia rôznych menších organizácií so zámerom popularizácie akcií pripomínajúcich veľké ruské víťazstvá, ako napríklad Veľkú vlasteneckú vojnu, a intenzívnej práce s mládežou najmä v oblasti vojensko-vlasteneckej výchovy.

Treťou organizáciou je tzv. „Moskovský dom” v Minsku, presnejšie minská pobočka ruskej štátnej firmy Moskovské centrum medzinárodnej spolupráce. V posledných rokoch sa „Moskovský dom” stal neoficiálnym “koordinačným centrom” ruskej „soft power”

²¹ „Ruský svet“ je koncept sociálnej totality, ktorý zahŕňa základnú kultúru Ruska prostredníctvom tradícií, histórie a ruského jazyka. Zahŕňa aj ruskú diaspóru s jej vplyvom vo svete.

v Bielorusku. Sídlia tu kancelárie Koordinačnej rady lídrov ruských organizácií a Rossotrudničestva. Neskôr v roku 2016 sa takisto stáva domovom moderného multimedialného tlačového centra ruskej pobočky portálu Sputnik, t. j. jediného ruského média špecializovaného na bieloruskú problematiku pôsobiaceho v Bielorusku (Kłysiński & Żochowski, 2016: 27–29).

Mladí ľudia boli trénovaní v špeciálnych ruských kluboch, aby mohli byť bojovníkmi za Rusko a „Ruský svet“ (Goble, 2015b). Koncom roka 2015 InformNapalm²² informoval o existencii viac ako 20-tich skupín so súhlasom miestnych autorít, niektoré pod záštitou ministerstiev vnútra a obrany spolu s Ruskou pravoslávnuou cirkvou, ktorá zabezpečovala ideologickú podporu (Galina, 2016).

4.3. Rok 2016

Začiatok roku 2016 sa niesol v znamení nezhôd ohľadom ceny plynu. Minsk si podľa minulých dohôd nárokoval domácu cenu ruského plynu, ktorá v tom čase bola 80–107 \$ dolárov za 1000 m³ oproti 132–141 \$ požadovaných Gazpromom. Ruská strana odmietala prijať nižšie platby za plyn, a teda bieloruský dlh bol už v apríli vo výške 726 miliónov amerických dolárov. V snahe donútiť Bielorusko k splácaniu tohto dlhu a vyvíjaniu ekonomického tlaku, boli v priebehu roku znížené dodávky ropy o štvrtinu z pôvodných 24 na 18 miliónov ton ročne (Kardaš & Kłysiński, 2017: 2).

Počas prvých mesiacov roka 2016 zaplnila moskovské médiá negatívna kampaň, ktorá vykresľovala Bielorusko ako „nepriateľa“, spochybňovala jeho suverenitu a dokonca hovorila o anexii nejakej časti bieloruského územia podľa ukrajinského vzoru (Goble, 2016). S ruskou propagandou súvisí aj prvý prípad zadržania páchatel'ov a neskôr aj odsúdenia za odpor voči Bielorusku a proruskú propagandu (Smok, 2018).

Dôležitým bodom v oblasti vojenskej spolupráce bola podľa Moskvy dohoda o prijatí novej spoločnej vojenskej doktríny, ktorá mala odrážať zásady ruskej vojenskej doktríny z roku 2015. Zároveň mala byť odpoveďou na zvyšujúci sa počet členov NATO, jeho narastajúcu aktivitu v Poľsku a Pobaltských štátoch a takisto obavy z možného vstupu Čiernej hory, Ukrajiny a Gruzínska (TASS, 2016). Bielorusko prijalo svoju novú vojenskú doktrínu neskôr v lete 2016, ktorej obsah mal dopĺňať tú spoločnú zo začiatku roka (BD, 2016). Ruské letectvo vykonávalo prieskumné lety na území Bieloruska (Galina, 2016) a v máji 2016 presunulo

²² InformNapalm je medzinárodná dobrovoľnícka organizácia, ktorej hlavným cieľom je odkrývať tajomstvá ohľadom ruskej hybridnej vojny. Vznikla ako iniciatíva ukrajinského novinára Romana Burka a gruzínskeho vojnového experta Irakli Komaxidzeho ako odpoveď na ruskej agresii v Ukrajine v roku 2014 (InformNapalm).

niekoľko svojich motorizovaných vojenských jednotiek zo základne v Jekaterinburgu ku hranici Bieloruska. Týkalo sa to najmä severozápadného vojenského krídla ruskej armády, ktoré pôsobilo na bieloruských hraniciach, a ktorého počet tvorilo v tom čase desaťtisíc vojakov (Dyner, 2016: 1–2).

Významným sporom, ktorý ovplyvňoval rusko-bieloruské vzťahy v roku 2016, bolo obmedzenie dovozu bieloruských potravín, konkrétne mliečnych výrobkov do Ruska, ktoré je pre bieloruský potravinársky priemysel najväčším a najdôležitejším dovozcom. Ruská argumentácia obsahovala prevažne tvrdenia o prítomnosti škodlivých látok v potravinách a zlej dokumentácii zo strany Bieloruska, čo spôsobilo zintenzívnenie kritickej rétoriky z oboch strán. Pre bieloruskú ekonomiku bolo oneskorenie platby 300 miliónov amerických dolárov tretej časti stabilizačnej pôžičky, ktorá bola poskytnutá na jar 2016 Ruskom kontrolovaným Eurázijským rozvojovým a stabilizačným fondom (EDSF), ďalšou nepríjemnou skúsenosťou v období napätých vzťahov s Kremľom. Táto pôžička je nevyhnutná pre stabilizáciu financií Bieloruska, a hoci zástupcovia EDSF vysvetlili omeškanie platby výlučne z hľadiska oneskorenia v implementácii základných reforiem v Minsku, nemožno vylúčiť vplyv politického kontextu rusko-bieloruských vzťahov (Klysiński, 2017b).

Ruská strana sa stále dožadovala vojenskej leteckej základne aj napriek jasnému nesúhlasu bieloruskej strany. Rusko dokonca upustilo zo svojich požiadaviek z minulého roku a súhlasilo by so základňou pri ruských hraniciach v Bobrujsku. Taktiež požadované počty nasadenej techniky sa výrazne znížili, v októbri 2016 to bolo už iba 12 stíhačiek Su-27 a 4 helikoptéry Mi-8 (Bohdan, 2016). Koncom roka 2016 obe strany čelili mnohým rozdielom, ktoré sa týkali celého radu aspektov bilaterálnej spolupráce, čo prinieslo zásadný spor ohľadom budúcnosti spoločnej integrácie, resp. možnej dezintegrácie. Stupňujúce sa napätie umožnilo Rusku pozdvihnúť svoj kritický naratív voči Bielorusku z úrovne analytikov a expertov do médií. Kritika Minsku sa začala objavovať v mainstreamových štátnych televíznych vysielaniach. V tom čase sa na verejnosti prvýkrát objavil radikálnejší postoj voči Bielorusku niekoho z ruských elít. Riaditeľ Ruského inštitútu strategických štúdií, generál Leonid Rešetnikov poprel unikátnosť bieloruskej identity a jazyka a naznačil, že politika vedená bieloruskými autoritami je príliš nezávislá na Moskve, čo môže viesť k opakovaniu ukrajinského scenára (Klysiński, 2017a: 6). Tento prejav, ale aj množstvo nezhôd, ktoré sa nahromadili počas roka, boli dôvodom pre Lukašenkov bojkot summitu lídrov členských krajín EaEU a Organizácie dohody a spoločnej bezpečnosti v Petrohrade 26. decembra (Klysiński, 2017b).

4.4. Rok 2017

Udalosti z minulého roku pokračovali s rovnakou intenzitou aj v roku 2017 a rusko-bieloruské vzťahy sprevádzalo mnoho problémov. Prvou väčšou nezhodou, ktorá prispela k eskalácii napätia medzi Ruskom a Bieloruskom v roku 2017, bolo zavedenie bezpečnostnej zóny a kontrol na rusko-bieloruských hraniciach 1. februára, a to v podobe ruskej federálnej bezpečnostnej a colnej služby. Významnosť tohto rozhodnutia podčiarkuje absencia hocijakých kontrol na hraniciach už niekoľko desaťročí podľa dohôd z deväťdesiatych rokov. Tento krok bol odpoveďou Moskvy na zavedenie bezvízového vstupu do Bieloruska do piatich dní pre obyvateľov viac než 79 krajín, medzi ktorými sa nachádzali aj USA a štáty EÚ (Laukavets, 2017: 3). Lukašenko na tento krok zavedenia hraničných kontrol zareagoval, že to môže spustiť „vážny konflikt“ (Karmanau & Isachenkov, 2017) a takisto, že ide o čisto politický motív, keďže Kremľu sa nepáči zavedenie bezvízového styku so západnými krajinami bez jeho vedomia (Preiherman, 2017b). Dôvodom k takémuto kroku bola podľa Ruska ochrana pred nelegálnou imigráciou a takisto pred dovozom zakázaných potravín zo západných krajín.

V máji Kremľ pristúpil k tvrdšiemu opatreniu, keď presunul lety do Bieloruska z domácich na zahraničné terminály. Toto rozhodnutie malo signifikantný vplyv na bieloruskú štátnu leteckú spoločnosť Belavia, ktorá mala veľký zisk na osobnej preprave cez Minsk, ktorý sa takto stal menej významným tranzitným uzlom. Hlavnou argumentáciou Moskvy bola rastúca teroristická hrozba pre Rusko. Zároveň ruský veľvyslanec v Bielorusku tvrdil, že teroristi z ISIS môžu využiť medzinárodné letisko v Minsku ako bezvízový styk s Ruskom. Otázky vzbudzuje relevantnosť a chronológia týchto ruských krokov. Moskva nijako nezabráni potenciálnym teroristom priletieť do Minsku a využiť vlakové spojenia medzi Ruskom a Bieloruskom, ktoré ostávajú stále bez kontroly. Ruský veliteľ federálnej bezpečnostnej služby Botnikov podpísal rozhodnutie o kontrolách a bezpečnostnej zóne už v decembri 2016, ešte pred bieloruským zavedením bezvízového vstupu. Náhodné kontroly na hraniciach je možné pozorovať už od jesene 2016 (Schreibman, 2017).

Zo začiatku roku bola pozícia Minsku vo vyjednávaniach s Moskvou oslabená, keďže sa musela vysporiadať s masovými protestami ohľadom tzv. „dani sociálnych parazitov“ (BBC, 2017). Táto daň, mala za cieľ penalizovať tých, ktorí pracujú pre zahraničné spoločnosti alebo v zahraničí, vrátane Ruska, bez toho, aby priznali svoj príjem. Veľkosť protestných hnutí a ich neskoršia premena na protivládne zhromaždenia, prinútili Minsk obrátiť sa s prosbou o pomoc na Rusko. Kremľ túto pozíciu využíval a nepripúšťal žiadne ústupky, o čom môže

svedčiť aj pomerne veľké množstvo informácií o plánovaných stretnutiach, ktoré boli napokon odložené. V marci pricestoval Lukašenko do Soči, ale Putin si „nenašiel čas“ na stretnutie s ním (Laukavets, 2017: 3).

Lukašenko sa po dlhšom čase znovu stretol s Putinom v apríli 2017. Stretnutie sa týkalo najmä ekonomických záležitostí. Rusko prisľúbilo ďalšiu pôžičku vo výške 1 miliardy amerických dolárov, spolu s refinancovaním bieloruského dlhu. Zároveň boli obnovené dodávky ropy na pôvodnú hodnotu 24 miliónov ton ročne, ktoré v predchádzajúcom roku Rusko znížilo na 18 miliónov ton kvôli nezhodám (Reuters, 2017). Rovnako témou diskusie bola aj cena plynu v najbližších rokoch. Bielorusko už od začiatku roku požaduje od Ruska domáce ceny plynu pohybujúce sa pod hranicou 100 \$ za 1000 kubických metrov. V Petrohrade si Rusko presadilo cenu 129 \$ v roku 2018 a 127 \$ následne v roku 2019 (Wesslau & Wilson, 2017: 7). Táto nová dohoda prišla po tom, ako cena za ruský plyn vzrástla pre Bielorusko postupne začiatkom roku 2014 o 36 % a neskôr v 2016 o 110 % (Bohdan, 2017a). Avšak už v auguste sa objavil ďalší problém ohľadom ropy a zemného plynu. V auguste na konferencii o preprave v severozápadnom Rusku Vladimir Putin požadoval, aby sa Minsk pripojil k ruskému bojkotu prístavov v Pobaltských štátoch a využíval ruské prístavy v Baltskom mori. Bielorusko exportovalo v roku 2016 13 miliónov ton ropných produktov, ktorých väčšina išla cez lotyšské a litovské prístavy. Putin takisto poukázal na to, že Bielorusko nemá iného dodávateľa ropy. Všetka ropa v bieloruských rafinériách pochádza z Ruska, a preto by Minsk mal využívať aj ruskú infraštruktúru (Bohdan, 2017b).

Významnou udalosťou v roku 2017 boli spoločné vojenské cvičenia „Zapad“. Ide už o tretie spoločné ruské a bieloruské cvičenia. Predchádzajúce sa konali v rokoch 2009 a 2013, avšak tieto boli prvé takéhto veľkého charakteru od ukrajinskej krízy a vzbudzovali obavy, že Rusko ich využije k zvýšeniu tlaku na Minsk, aby pristúpil na posilnenie vojenskej prítomnosti v Bielorusku. V rámci týchto cvičení sa v Bielorusku nachádzalo odhadom okolo 3 000 ruských vojakov (Wesslau & Wilson, 2017: 1-2). Náplňou týchto cvičení bol tréning dvoch hlavných typov vojny, konvenčnej a asymetrickej (Boulègue, 2017). Hlavným cieľom týchto cvičení bolo zachovať dominanciu Ruska nad postsovietskymi štátmi a posilniť jeho vyjednávaciu pozíciu so Západom (Luzin, 2017). Jedným z ďalších cieľov bolo taktiež ukázať spôsob, akým by Rusko vedelo zasiahnuť v Bielorusku v prípade podobného scenára ako sa stal na Ukrajine. Pre Bielorusko, ktoré sa v tom čase snažilo udržiavať priateľské vzťahy s čoraz agresívnejším susedom a zároveň neznepriateliť si západné krajiny, boli vojenské operácie „Zapad“ výzvou. Tomu odpovedalo aj označenie niekoľkých akcií Ruska za nepriateľské a zbytočné, ako napríklad odpálenie rakety Iskander-M alebo pohyb prvej

gardovej tankovej armády smerom k Bielorusku zo začiatku cvičení (Giles, 2018). Následne po septembrových cvičeniach, Moskva a Minsk podpísali dohodu o dovoze ďalšej batérie raketových systémov protivzdušnej obrany Tor-M2 (TASS, 2017).

Čoraz dôležitejšiu úlohu zohrávali v rusko-bieloruských vzťahoch aj médiá a ich negatívna kampaň voči Bielorusku. V novembri padli na adresu Bieloruska v ruskej politickej talkshow označenia ako „neverná manželka“, „prostitútka“ alebo „druhá Ukrajina“, ktoré vyjadrovali ruskú nespokojnosť s účasťou Bieloruska na summite krajín Východného partnerstva EÚ. V bieloruskej televízii a rozhlase, ktoré sú kľúčovým nástrojom styku s bežným obyvateľstvom, sa vysielal od konca roku 2017, zväčša ruský obsah. Podľa Výskumného centra euroázijských štátov v prechode tvorí ruský obsah až 90 % ponuky vysielania bieloruskej káblovej televízie a zároveň 43 % divákov sleduje tzv. „hybridné“ kanály, NTV-Belarus a RTR-Belarus (Kasmach, 2017). V posledných rokoch je možné v ruskej mediálnej kampani pozorovať istý trend, je bezprecedentne radikálnejšia. Ruská propaganda spochybňuje nielen lojalitu Lukašenka, ale aj historické korene bieloruskej štátnosti, jazyka a kultúry (Kłysiński, 2017a: 7).

4.5. Rok 2018

Ani rok 2018 sa nevyhol nezhodám ohľadom plynu medzi Ruskom a Bieloruskom. Najprv sa 10. augusta Rusko rozhodlo pozastaviť vyplácanie dohodnutých pôžičiek a takisto zvažovalo zrušenie bezcolnej dodávky ropy a ropných produktov, či obmedzenie dodávok skvapalneného plynu a petrochemikálií (Liakhovich, 2018). Takéto rozhodnutia by mali na bieloruskú ekonomiku výrazný vplyv. Išlo o štátnu miliardovú pôžičku spolu s Eurázijským rozvojovým a stabilizačným fondom. Zároveň fond, od začiatku roka, odkladal vyplatenie dvoch tranží, obe vo výške 200 miliónov amerických dolárov (Belarus In Focus, 2018a). Moskva sa k tomuto kroku uchýlila po tom, ako Minsk ignoroval jej požiadavku o bojkot prístavov v Pobaltských štátoch a využívanie výhradne ruskej infraštruktúry (Liakhovich, 2018). Ďalším dôvodom je aj oneskorenie vývozného ropného cla, čo znamená poplatok ročne približne 70 miliónov amerických dolárov za exportovanú ruskú ropu z Bieloruska (Belarus In Focus, 2018a).

Koncom roka sa otázka cien ropy a plynu otvorila znovu. Lukašenko sa v priebehu jesene viackrát stretol s Putinom, s motívom vyriešiť stále ekonomické spory. Obe krajiny potom podpísali dokumenty, ktorými vyriešili niektoré z nich – zásielkach potravín, pôžičky. Ale otázka ropy a plynu, ktorá bola pre Minsk najcitlivejšia, zostala nevyriešená. Moskva pristúpila

k tzv. „daňovému manévru“, ktorý označoval značné reformy v oblasti ruských daní. Pre Bielorusko bolo dôležité, že od roku 2019 bude Rusko postupne znižovať svoje clo na vývoz ropy a zároveň zvyšovať daň z ťažby nerastných surovín a zavádzať negatívnu spotrebnú daň, aby podporilo svoj ropný rafinérsky priemysel. Takéto opatrenia pripravujú Minsk o príjmy z exportu ropy, čo je kľúčový prínos z jeho integrácie s Moskvou (Shraibman, 2019). Tlak zo strany Moskva sa postupom času začal stupňovať, čo koncom roka vyústilo k tvrdeniam zo strany Ruska, že Minsk musí ponúknuť viac, výmenou za pokračujúcu ekonomickú podporu, ktorá v tom čase tvorila približne 10 miliárd dolárov ročne. V decembri prišlo dokonca ultimátum, že Bielorusko bude naďalej využívať zvýhodnené ceny ruskej ropy a plynu spolu s preferenčným prístupom na ruský trh, iba ak súhlasí s oživením Zmluvy o vytvorení zväzového štátu, ktorá bola podpísaná oboma stranami v roku 1999, a ktorá vyzývala na zjednotenie Bieloruska s Ruskom (Lough & Glod, 2020). Lukašenko následne 6. decembra 2018 počas zasadnutia Najvyššej euroázijskej hospodárskej rady v Petrohrade, označil možnosť úplnej integrácie v zväzovom štáte s Ruskom ako neprijateľné v kontexte nerovnakých obchodných podmienok medzi partnermi a ekonomickými hráčmi. Ruský vicepremiér Dmitrij Kozak počas svojej návštevy v Minsku odmietol diskutovať o zvýhodnených cenách plynu a tvrdil, že takéto diskusie nie sú namieste, kým nedôjde k zásadným rozhodnutiam o ďalšej integrácii Ruska a Bieloruska v rámci zväzového štátu. Takisto, ruský premiér a bývalý prezident Dmitrij Medvedev sa na Štátnej rade ministrov zväzového štátu vyjadril, že Rusko je pripravené na hlbšiu integráciu s Bieloruskom v podobe ustanovenej Zmluvou o zväzovom štáte v roku 1999 (Sivitsky, 2019: 12–13). Podľa bieloruských odhadov stratil Minsk v posledných rokoch kvôli nezhodám ohľadom plynu približne 3,6 miliardy amerických dolárov. Nové ruské požiadavky by mohli spôsobiť, že v nasledujúcich piatich rokoch by Bielorusko mohlo prísť o 8 až 12 miliárd amerických dolárov v závislosti od ceny plynu a ropy na globálnom trhu (Shraibman, 2019). Lukašenkov postoj bol však na vyjadrenia ruskej strany veľmi jasný. Deň po Medvedevovom vyjadrení povedal Lukašenko v rozhovore s novinármi, že suverenita je posvätná a obvinil Moskvu z využívania pák ohľadom ropy a plynu k hlbšej integrácii, ba až začleneniu Bieloruska do Ruska (Sharipzhan, 2018).

V rámci vojenskej spolupráce a integrácie sa v roku 2018 najviac spomínala neochota Ruska poskytnúť nový vojenský materiál Bielorusku. Lukašenko a aj bieloruský minister obrany viackrát kritizovali Kreml za neplnenie si svojich minulých záväzkov. Týkalo sa to najmä dvanástich stíhačiek Su-30, ktoré malo Rusko podľa dohody doručiť začiatkom roku 2018. Moskva sa odvolávala na nedostatok súčiastok potrebných na výrobu z dôvodu západných sankcií, avšak Rusko pokračovalo vo výrobe rovnakých stíhačiek pre iné krajiny

(Bohdan, 2018). Dalšími plánovanými nákupy sú cvičné a ľahké útočné lietadlá Jak-130, raketové systémy zem-vzduch TOR-M2, radary a drony (Belarus In Focus, 2018b).

5. Aplikovanie analytického rámca MCDC

Model hybridnej vojny opísaný v teoretickej kapitole, nepredstavuje konkrétnu definíciu a návod, ktorý je možné všeobecne aplikovať. Prináša však opis problému, ktorý je aktuálny aj pre Bielorusko. Ako je možné vidieť na prípade Ukrajiny, Rusko je schopné použiť rôzne konvenčné, ale aj nekonvenčné spôsoby, aby si udržalo vplyv a ovplyvňovalo nasledujúci vývoj udalosti v inom suverénnom štáte podľa vlastných záujmov.

Bielorusko je veľmi dôležitou krajinou pre Rusko v post-sovietskej integrácii a po vstupe Poľska a Pobaltských štátov do NATO predstavuje prvú líniu nárazníkového pásma so suchozemským prístupom k enkláve v Kaliningrade. Dôležitosť úzkej spolupráce a pevného ekonomického, politického či sociálneho spojenia sa niekoľkonásobne zvýšila najmä po udalostiach na Ukrajine v roku 2014. Rusko si uvedomuje dôležitosť blízkych a pozitívnych vzťahov s Bieloruskom aj v rámci zahraničných a diplomatických vzťahov. Zároveň bieloruská závislosť na Rusku poskytuje Moskve účinné páky a prostriedky ovplyvňovania Minsku pri jeho rozhodnutiach. V tejto súvislosti existujú jasné červené čiary v tom, do akej miery by Rusko mohlo umožniť Bielorusku integrovať sa so západnými inštitúciami, akými sú EÚ a NATO (van der Togt, 2017: 7).

Prípadová štúdia Bieloruska z hľadiska projektu MCDC Countering Hybrid Warfare		
Identifikované kľúčové zraniteľnosti:	Synchronizované prostriedky:	Identifikované efekty:
<ul style="list-style-type: none"> • ekonomická a hospodárska závislosť Bieloruska na Ruskej federácii • geopolitické postavenie Bieloruska a jeho zahraničné vzťahy • osobnosť prezidenta Alexandra G. Lukašenka 	<ul style="list-style-type: none"> • zastavenie/obnovenie dodávok ropy a plynu • zmeny cenovej hladiny plynu a ropy • poskytovanie vysokých pôžičiek • dočasné zákazy dovozu bieloruských potravín • vznik novej, Ruskom ovládanej nadnárodnej organizácie, EaEU • ostrá kritika v médiách • fungovanie ruských a proruských organizácií v Bielorusku • pokročilejšia integrácia v oblasti obrany a armády 	<ul style="list-style-type: none"> • negatívny dopad na bieloruskú ekonomiku (pokles HDP, zadlžovanie) • proruský naratív v rámci bieloruskej verejnosti • izolácia zahraničnej politiky Minsku (medzi západom a východom)

Zdroj: autor

V priebehu rokov 2014–2018 je možné vidieť viacero spôsobov, ako Kreml pravidelne zvyšoval tlak na Bielorusko. Najčastejším problémom, ktorý vytváral medzi oboma krajinami napätie, bola **otázka dodávky a cien plynu a ropy z Ruska**. Moskva uvedomujúc si situáciu, keďže export ropy a produktov vyrobených z nej zabezpečoval Bielorusku veľmi veľký zisk²³, využívala svoje právomoci k manévrovaniu s objemom dodávaných surovín a hlavne s financiami spojenými s týmto obchodom, čiže cenami a rôznymi daňami. Minsk bol nútený tým pádom pravidelne vyjednávať o týchto skutočnostiach.

Jedným z ďalších opatrení, ktoré Rusko využívalo vo vzťahu s Bieloruskom, boli opakované zákazy dovozu najmä mliečnych a mäsových produktov. V roku 2015 mal celkový obchod medzi Ruskom a Bieloruskom hodnotu 10,2 miliardy amerických dolárov oproti 14,7 miliardy v roku 2014. Výrazný prepád je možné vidieť v potravinárskom priemysle, ktorý tvorí najväčšiu časť bieloruského exportu do Ruska. Najvyvážanejšia komodita, ktorou je syr, zaznamenala medzi rokmi 2014 a 2015 prepád 20,1 % (OEC, n. d.). Tieto obmedzenia spolu s neustálym manévrovaním s dodávkami a cenami ropy a plynu z ruskej strany sa podpísali na bieloruskej ekonomike v nižšom HDP. V roku 2015 to bolo -3,83 % a v roku 2016 -2,526 % (World Bank, n. d.).

Veľkým faktorom v bieloruskej ekonomike sú takisto ruské pôžičky. Veľké množstvo ruských pôžičiek slúži na refinancovanie bieloruského dlhu, ktorý vzniká zmenami cien dovážaného ruského plynu a ropy. Podľa odhadov Svetovej banky bieloruský štátny dlh sa v roku 2015 zväčšil na 37,5 % HDP oproti 24,5 % HDP z roku 2014 (World Bank, n. d.). V spojení s dodávkami ropy a plynu za zvýhodnené ceny predstavujú pôžičky od ruskej strany pre bieloruskú ekonomiku základný kameň jej fungovania.

Synchronizáciou vyššie uvedených skutočností v ekonomickej oblasti je tým pádom možné pozorovať dva navzájom prepojené efekty. Zastavovanie dodávok a zmeny cien ropy a plynu spolu so zákazmi dovozu mliekarenských a mäsových produktov, ktoré tvoria primárnu časť bieloruského exportu do Ruska, pôsobí Rusko negatívne na bieloruskú ekonomiku, ktorá sa potom obracia na Rusko a jeho následné pôžičky. Takéto ruské správanie ponúka možnosť uvažovania o „útočnom balíku“ (SAP)²⁴ aktivít, ktorý oslabuje Bielorusko v ekonomickej sfére. To následne otvára Moskve možnosť ako hybridne pôsobiť na Bielorusko, ktoré je čoraz viac závislé na pomoci Kremľa. Vytvára tak tlak na Minsk,

²³ V roku 2014 tvorila rafinovaná ropa takmer tretinu bieloruského exportu v hodnote 10,4 miliardy amerických dolárov (OEC, n. d.).

²⁴ V tomto prípade je formulácia o "útočnom balíku" uvedená podľa použitej teórie, aj keď v skutočnosti Rusko nikdy oficiálne nehovorilo o Bielorusku ako svojom nepriateľovi.

aby pristúpil na podmienky vyššej integrácie s Ruskom, ako je možné vidieť koncom roku 2018, kedy Rusko podmienilo pokračovanie výhodných dodávok ropy a plynu, a poskytnutie ďalších pôžičiek hlbšou integráciou oboch štátov.

Ďalší možný efekt ruského hybridného pôsobenia počas tohto obdobia, ktorý vyplýva z vysokej závislosti Minsku na ruskej ekonomickej a hospodárskej podpore, je možné vidieť v **pretrvávajúcej izolácii Bieloruska** v zahraničnej politike. Čoraz intenzívnejšia bieloruská závislosť mu nedovoľuje užšie spolupracovať so Západom, či už s USA alebo EÚ. Aj keď zo strany Lukašenka bolo možné vidieť snahy o určité posuny, väčšinou náznaky zlepšovania vzťahov so Západom využíval vo vyjednávaniach s Moskvou, aby si zabezpečil pokračujúci prílev ruských peňazí (Marin, 2020: 3).

Využitím rôznych ruských a proruských organizácií v bieloruskej infraštruktúre je možné pozorovať určitý **vplyv na sociálnu sféru**, kde sa Rusko snaží upevniť postavenie priateľa a „veľkého brata“. Ruský vplyv pomáha rozširovať aj Ruská pravoslávna cirkev, čo je najviac dôveryhodná verejná inštitúcia v Bielorusku. Veľkú rolu zohráva aj stále vysoký podiel sledovaných ruských médií cez televízie až po tlačové agentúry. So spustením známeho ruského multimédia Sputnik v Bielorusku koncom roka 2014 spolu s fungujúcimi televíznymi stanicami, v ktorých prevláda ruský obsah, vzniká pre Moskvu nová možnosť ako sa prihovárať rôznym generáciám bieloruských obyvateľov aj cez sociálne siete, a tak vplývať na verejnú mienku v Bielorusku. Prieskum z roku 2016 ukázal, že približne 75 % opýtaných odpovedalo na otázku: „Kto vám je kultúrne bližší - Rusko alebo Európa?“ s odpoveďou Rusko (Drakakhurst, 2016). Podľa dát zozbieraných v roku 2018 viac než 70 % obyvateľov hovorí doma ruským jazykom. Takisto 87 % žiakov je vyučovaných v ruskom jazyku, čo predstavuje nárast oproti 81 % v roku 2010 (Jensen & Kriščiūnė, 2019: 5).

Synchronizáciou pôsobenia ruských a proruských organizácií a takisto nadvlády ruského obsahu v bieloruských médiách, vytvára v Bielorusku efekt ovplyvňovania sociálnej sféry a verejnej mienky. Takúto situáciu môže Moskva využívať na propagáciu svojich myšlienok a propagandy. Hlavným motívom môže byť v tomto prípade vyhýbanie sa prozápadnému zmýšľaniu v bieloruskej populácii, ktorá by potom neskôr mohla žiadať od autorít väčšiu mieru integrácie so Západom a v prípade nespokojnosti aj výmenu režimu, ktorý nie je schopný redukovat' svoju závislosť na východnom susedovi.

Obdobie medzi rokmi 2014–2018 ponúklo Rusku viacero možností, pri ktorých Moskva mohla využiť svoje postavenie a pomocou silnejších nástrojov hybridných hrozieb či vojny, viac zatlačiť na integráciu Bieloruskom. Na základe stále nie úplne presnej definície hybridných hrozieb a zistených pozorovaní v rusko-bieloruských vzťahoch je preto náročné

určiť, či sa niektoré konkrétne kroky dajú považovať reálne za hybridné hrozby alebo len za hybridné pôsobenie, ktorým Rusko chcelo ukázať Bielorusku svoju nadradenosť. Toto obdobie určite nemôže byť považované za najpriateľskejšie medzi Moskvou a Minskom. Ruské manévry ohľadom dodávok a cien ropy a plynu, zákaz dovozu bieloruských potravín, ruské pôsobenie pomocou rôznych organizácií a médií a pokračujúca vojenská i obranná integrácia sú odrazom ruského hybridného pôsobenia na Bielorusko.

Záver

Bielorusko je od svojho počiatku úzko späté s Ruskom a jeho politikou. Ukrajinská kríza a následná anexia však Krymu priniesla čiastočné vytriezvenie a uvedomenie si, že štátna suverenita Bieloruska môže byť v budúcnosti takisto ohrozená. Skúmaním dostupných zdrojov je možné pozorovať zmenu, ktorá nastala v prístupe bieloruského prezidenta Alexandra Lukašenka. V jeho vyjadreniach sa začína objavovať kritika Ruska a výrazná obhajoba bieloruskej národnej suverenity.

Cieľom tejto práce bolo vytvoriť chronologický prehľad udalostí v rusko-bieloruských vzťahoch v rokoch 2014–2018 a následne ich analyzovať a vysvetliť z hľadiska hybridných hrozieb. Základ pre analýzu tvorila teória projektu MCDC a jej analytický rámec, ktorý ponúka nový pohľad na hybridnú vojnu. Podstatou bolo identifikovať nástroje moci, ktoré využíva Rusko, nájsť ich synchronizáciu v tzv. „útočných balíkoch“ (SAP) a následne zistiť efekty, ktoré táto synchronizácia spôsobuje v Bielorusku. Práca disponuje predpokladom, že ruské kroky podniknuté voči Bielorusku v časovom období od roku 2014 po rok 2018 výrazne ovplyvnili Bielorusko. Výskumné otázky tejto práce sú:

Akým spôsobom Rusko hybridne pôsobilo v období rokov 2014–2018 v Bielorusku ?

Do akej miery zodpovedá správanie Ruska voči Bielorusku koncepcii hybridnej vojny MCDC ?

Práca je rozdelená do dvoch hlavných častí. Prvá časť práce obsahuje tri kapitoly a vysvetľuje teoretický základ potrebný pre pochopenie celej práce. Prvá kapitola sa vo svojej prvej časti zameriava na vysvetlenie pojmu hybridnej vojny, popisu tohto konceptu v rámci historického kontextu a rovnako tak jeho limitov. Táto časť ponúka pohľady viacerých teoretikov Williama Nemetha, Franka Hoffmana, Johna McCuena či náčelníka generálneho štábu Valerija Vasilieviča Gerasimova na koncept hybridnej vojny. Podstatnú časť prvej kapitoly tvorí model hybridnej vojny podľa projektu MCDC. Najprv prináša základné hodnotenia a definíciu hybridnej vojny a následne vysvetľuje analytický rámec modelu, ktorý je možné aplikovať na rôzne prípadové štúdie. Analytický rámec sa skladá z troch častí, identifikácie kritických funkcií a zraniteľností brániaceho sa aktéra, synchronizácie prostriedkov aktéra hybridnej vojny do „útočných balíkov“ (SAP) a pozorovania a mapovania efektov vznikajúcich ako dôsledok „útočných balíkov“. Druhá kapitola sa venuje stanoveniu

cieľov tejto práce, aplikácií analytického rámca na konkrétnu situáciu rusko-bieloruských vzťahov v období 2014–2018 a takisto prináša identifikáciu troch zraniteľných miest Bieloruska. Tretia kapitola má dve časti, prvú časť tvorí bieloruská história od jeho vzniku po rozpade ZSSR, druhá časť sa zaoberá ruskými-bieloruskými vzťahmi do roku 2014.

Druhá časť práce pozostáva z dvoch kapitol. Štvrtá kapitola práce rozoberá konkrétne ruské pôsobenie na Bielorusko v rokoch 2014–2018, kde každý skúmaný rok tvorí samostatnú podkapitolu. Táto kapitola zahrňuje nezhody v energetickom sektore, ktoré pravidelne každoročne istú chvíľu dominovali rusko-bieloruským dialógom kvôli vysokej závislosti Bieloruska na dodávkach ropy a zemného plynu z Ruska za zvýhodnené ceny. Významným faktorom vplývajúcim na bieloruskú ekonomiku boli početné pôžičky poskytnuté Moskvou prevažne na refinancovanie dlhov za ropu a plyn. Niekoľkokrát v tomto období Rusko uvalilo zákaz na dovoz mliekarenských a mäsových výrobkov z Bieloruska, ktoré majú najväčší podiel v importe do Ruska. Ďalej kapitola predkladá ruský vplyv v Bielorusku v danom období pomocou mnohých ruských či proruských, kvázi súkromných, mimovládnych organizácií a ich fungovania. Zároveň sa venuje opisu situácie v bieloruských médiách, ktorým dominuje ruský obsah. Takisto je v kapitole opísaná pokročilá vojenská a obranná integrácia týchto dvoch štátov, ktorá bola pre Rusko po anexii Krymu dôležitejšia ako kedykoľvek predtým.

Piata kapitola, ktorá je zároveň aj poslednou kapitolou a najdôležitejšou kapitolou, aplikuje analytický rámec modelu hybridnej vojny projektu MCDC na v predchádzajúcej kapitole zaznamenané konkrétne ruské aktivity voči Bielorusku. Predkladá ich synchronizáciu a mapuje vzniknuté efekty. Prvým pozorovaným efektom je negatívny dopad na bieloruskú ekonomiku, ktorý vznikol synchronizáciou ruského manévrovania s dodávkami a cenami ropy a zemného plynu a zákazov dovozu bieloruských mliekarenských a mäsových výrobkov. Bieloruská ekonomika je závislá na týchto aspektoch spolupráce s Ruskom a takéto ruské kroky ešte viac prehľbujú túto závislosť. Odrazom takejto závislosti sú potom početné ruské pôžičky poskytnuté Bielorusku. Toto hybridné pôsobenie na bieloruské zraniteľné miesto vytvára Rusku väčší priestor na tlak na hlbšiu integráciu. Tento efekt sa prejavil na poklese HDP a zväčšení štátneho dlhu Bieloruska. Druhým efektom je izolácia Bieloruska v zahraničnej politike. Aj keď po roku 2014 je možné pozorovať isté tendencie smerom na Západ a mimo Moskvu v Lukašenkovej politike, ruským hybridným pôsobením a pripútavaním si Minsk čoraz bližšie, avšak nikdy nedošlo k žiadnej hlbšej integrácii s EÚ alebo inými štátmi. Tretím efektom je pozitívny naratív v rámci bieloruskej spoločnosti. Tento efekt vzniká synchronizáciou aktivít ruských resp. proruských organizácií v infraštruktúre

bieloruskej spoločnosti a veľkým vplyvom cez médiá, cez ktoré sa k ľuďom môžu efektívne dostávať myšlienky ruskej propagandy.

Všetky touto prácou identifikované ruské aktivity vytvárajú svojou synchronizáciou negatívne efekty na Bielorusko, a preto sú podľa modelu hybridnej vojny projektu MCDC považované za hybridné pôsobenie Ruska. Cieľ práce preto hodnotím ako splnený. Napriek tomu však táto práca má svoje limity. Uvedomujem si, že mnou zvolená téma je pomerne zložitá a vyžaduje si veľmi komplexné porozumenie problematike. Časové obdobie medzi rokmi 2014 až 2018 nemusí poskytovať dostatočne jasný pohľad na ruské hybridné pôsobenie v Bielorusku. Po udalostiach posledných rokov je zrejme, že prítomnosť Ruska v Bielorusku narástla. Masívne protesty po prezidentských voľbách v roku 2020 donútili Lukašenka k ešte užšej spolupráci so svojim východným susedom z dôvodu strachu o stratu moci v krajine. Preto by bolo vhodné pokračovať vo výskume a rozšíriť takúto analýzu až do prítomnosti, čo by mohlo poskytnúť jasnejší pohľad na rusko-bieloruské vzťahy a určenie veľkosti prítomnosti ruského hybridného pôsobenia v Bielorusku.

V tejto oblasti je výrazná absencia publikácií v českom resp. slovenskom jazyku. V práci som výlučne používala anglické zdroje, ktorých dostupnosť bola čiastočne obmedzená. Výhodou pre prácu by určite bola znalosť ruského a bieloruského jazyka, ktorá by umožňovala pracovať s originálnymi zdrojmi. Nosné zdroje, ktoré sú spomenuté v úvode, sú však dostupné s bezproblémovým prístupom. Napriek tomu považujem množstvo a kvalitu zdrojov za dostatočné k úspešnému spracovaniu tejto práce.

Literatúra

Astapenia, R. (2015, 7. január). Belarus and the Eurasian Economic Union: The view from Minsk. *European Council on Foreign Relations*. Dostupné z: https://ecfr.eu/article/commentary_belarus_and_the_eurasian_economic_union_the_view_from_minsk/

Astapenia, R., & Balkunets, D. (2016). Belarus-Russia Relations after the Ukraine Conflict. *Ostrogotski Centre*. Dostupné z: <http://belarusdigest.com/papers/belarus-russia-relations.pdf>

Baggiani, G. (2020). The sensitive strategic position of Belarus between the Russian Federation, EU and NATO. *NATO Foundation Defense College*. Dostupné z: <http://www.natofoundation.org/wp-content/uploads/2020/02/NDCF-Baggiani-Paper-050220.pdf>

Barry, E. (2009, 14. jún). 'Milk War' Strains Russia-Belarus Ties. *NY Times*. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2009/06/15/world/europe/15belarus.html>

BBC. (2017, 9. marec). *Belarus suspends 'social parasite' tax*. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-39221147>

Bekus, N. (2010). *Struggle over identity: The official and alternative „Belarusiennes“*. Budapešť: Central European University Press.

BD. (2016, 5. september). *Brothers in arms: Russia in Belarus's new military doctrine 5 September 2016*. Dostupné z: <https://belarusdigest.com/story/brothers-in-arms-russia-in-belaruss-new-military-doctrine/>

Belarus In Focus, (2018). *Law enforcers' crackdown on independent media; successes of the digital economy*. Dostupné z: <https://belarusinfocus.info/the-ruling-elite/law-enforcers-crackdown-independent-media-successes-digital-economy/>

Belarus In Focus, (2018). *Minsk intends to upgrade combat air force*. Dostupné z: <https://belarusinfocus.info/the-ruling-elite/law-enforcers-crackdown-independent-media-successes-digital-economy/>

Bohdan, S. (2015, 24. september). Russian Airbase in Belarus: A Long Story With No End in Sight?. *Belarus Digest*. Dostupné z: <https://belarusdigest.com/story/russian-airbase-in-belarus-a-long-story-with-no-end-in-sight/>

Bohdan, S. (2015, 26. november). Belarus-Russia Military Cooperation: Can the Kremlin Dictate the Terms?. *Belarus Digest*. Dostupné z: <https://belarusdigest.com/story/belarus-russia-military-cooperation-can-the-kremlin-dictate-the-terms/>

Bohdan, S. (2017, 11. apríl). Belarus has obtained gas and oil concessions from Russia: but what did Russia get in exchange?. *Belarus Digest*. Dostupné z: <https://belarusdigest.com/story/belarus-has-obtained-gas-and-oil-concessions-from-russia-but-what-did-russia-get-in-exchange/>

Bohdan, S. (2017, 24. august). Putin expects Belarus to boycott ports of Baltic States. *Belarus Digest*. Dostupné z: <https://belarusdigest.com/story/putin-wants-belarus-to-boycott-baltic-states-ports/>

Bohdan, S. (2018, 28. február). Belarus reviews defence policy after Russia disappoints. *Belarus Digest*. Dostupné z: <https://belarusdigest.com/story/belarus-reviews-defence-policy-after-russia-disappoints/>

Boulègue, M. (2017, 25. september). *Five Things to Know About the Zapad-2017 Military Exercise*. Dostupné z: <https://www.chathamhouse.org/2017/09/five-things-know-about-zapad-2017-military-exercise>

Bruce, Ch. (2005, 1. máj). *Friction or Fiction? The Gas Factor in Russian-Belarusian Relations*. Dostupné z: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/bp0501gas.pdf>

Buhr R. L. , Shadurski V. & Hoffman S. (2011). Belarus: an emerging civic nation?. *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 39(3), 425-440. doi.org/10.1080/00905992.2011.565319

Burant, S. R. (1995). Foreign Policy and National Identity: A Comparison of Ukraine and Belarus. *Europe-Asia Studied*, 47(7), 1125–1144. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/152590>

Cullen, P., & Reichborn-Kjennerud, E. (2016). *MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Analytical Framework*.

Cullen, P., & Reichborn-Kjennerud, E. (2016). *MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Baseline Assesment*

Cullen, P., & Reichborn-Kjennerud, E. (2017). *MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Understanding Hybrid Warfare*. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/647776/dar_mcdc_hybrid_warfare.pdf

Danilovich, A. (2006). *Russian-Belarusian Integration Playing Games Behind the Kremlin Walls*. Londýn: Routledge.

Devex. *Eurasian Fund for Stabilization and Development (EFSD)*. Dostupné z: <https://www.devex.com/organizations/eurasian-fund-for-stabilization-and-development-efsd-65527>

Drakakhurst, Y., & Furman, D. (2002). Belarus and Russia: The Game of Virtual Integration. In M. M. Balmaceda, J. I. Clem & L. L. Tarlow (Eds.), *Independent Belarus. Domestic Determinants, Regional Dynamics, and Implications for the West*, (s. 232–255). Cambridge: Ukrainian Research Institute.

Drakakhurst, Y. (2016, 12. máj). Whose side is Belarus on anyway?. *openDemocracy*. Dostupné z: <https://www.opendemocracy.net/en/odr/whose-side-is-belarus-on-anyway/>

Dynner, A. M. (2016). Russia Beefs Up Military Potential in the Country's Western Areas. *The Polish Institute of International Affairs*. Dostupné z: <https://pism.pl/upload/images/artykuly/legacy/files/21937.pdf>

EAEU. *About the Union*. Dostupné z: <http://www.eaeunion.org/?lang=en#about>

Galina, N. (2016, 15. jún). Belarus under increasing pressure from Russia. *Euromaidan Press*. Dostupné z: <https://euromaidanpress.com/2016/06/15/belarus-under-increasing-pressure-from-russia/>

Giles, K. (2018, 25. január). Russia Hit Multiple Targets with Zapad-2017. *Carnegie Endowment for International Peace*. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/2018/01/25/russia-hit-multiple-targets-with-zapad-2017-pub-75278>

Glaserová, D. (2021, 10. júl). *Před třiceti lety Jelcin zaujal místo prvního ruského prezidenta, odstartoval kariéru plnou zvratů*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3337970-pred-triceti-lety-jelcin-zaujal-misto-prvniho-ruskeho-prezidenta-odstartoval-karieru>

Glen, R. W. (2009). *Thoughts on „Hybrid“ Conflict*. Dostupné z: <https://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/188-glenn.pdf>

Goble, P. A. (2015, 2. november). *Russian Orthodox Church in Belarus Training Fighters for Russian World in Special Camps*. Dostupné z: <https://windowoneurasia2.blogspot.com/2015/11/russian-orthodox-church-in-belarus.html>

Goble, P. A. (2015, 9. november). *Moscow Seen Laying Groundwork to Annex Belarus, Open Second Front against Ukraine Next Year*. Dostupné z: <https://windowoneurasia2.blogspot.com/2015/11/moscow-seen-laying-groundwork-to-annex.html>

Goble, P. A. (2016, 21. január). Moscow media portraying Belarus as 'enemy and aggressor,' Oreshkin says. *Euromaidan Press*. Dostupné z: <https://euromaidanpress.com/2016/01/21/moscow-media-increasingly-portraying-belarus-as-enemy-and-aggressor-oreshkin-says/>

Grohman, J. (2015, 5. marec). Hybridní války podle Valerije Gerasimova. *Armádní noviny*. Dostupné z: <https://www.armadninoviny.cz/hybridni-valky-podle-valerije-gerasimova.html>

History. (2010, 14. apríl). *Perestroika*. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/cold-war/perestroika-and-glasnost>

Hoffman, F.G. (2007). *Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars*. Arlington, Virginia: Potomoc Institute for Policy Studies.

Challis, B. (2020). Belarus beyond 2020: Implications for Russia and the West. *European Leadership Network*. Dostupné z: <https://www.europeanleadershipnetwork.org/policy-brief/belarus-beyond-2020/>

IDF. (2017, 30. október). *Second Lebanon War*. Dostupné z: <https://www.idf.il/en/minisites/wars-and-operations/second-lebanon-war/>

InformNapalm. *About Us*. Dostupné z: <http://informnapalm.rocks/>

iSANS. (2019). Coercion to “Integration”: Russia's Creeping Assault on the Sovereignty of Belarus. *The International Strategic Action Network for Security*. Dostupné z: https://isans.org/wp-content/uploads/2020/07/belarus_report_eng_isans_10.03.2019_brief_version-1.pdf

Jarabik, B. (2006). International Democracy Assistance to Belarus: An Effective Tool? In J. Forbrig, D. R. Marples & P. Demeš (Eds.), *Prospects for Democracy in Belarus*. (s. 85–94). Washington: The German Marshall Fund of the United States.

Kardaś, S. & Kłysiński, K. (2017). The story that never ends A new stage in the energy dispute between Russia and Belarus. *Centre for Eastern Studies*. Dostupné z: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_242.pdf

Karmanau, Y., & Isachenkov, V. (2017, 18. február). Russia-Belarus rift grows as Putin loses patience. *AP News*. Dostupné z: <https://apnews.com/article/04fc05845d3b449aa202c7a01cececfb>

Kasmach, L. (2017, 21. december). Russian television turning into the 'Trojan horse' in Belarus?. *Belarus Digest*. Dostupné z: <https://belarusdigest.com/story/russian-television-turning-into-the-trojan-horse-in-belarus/>

Klinke, I. (2008). Geopolitical Narratives on Belarus in Contemporary Russia. *Perspectives*, 16(1), 109–131. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23616092>

Kłysiński, K., & Żochowski, P. (2016). *The End Of The Myth of a brotherly Belarus? Russian soft power in Belarus after 2014: the background and its manifestations*. Varšava: Centre for Eastern Studies.

Kłysiński, K. (2017). Double Reality. The Russian Information Campaign Towards Belarus. *Russian Analytical Digest*, 206, 5–8. Dostupné z: [https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RAD206%20\(002\).pdf#page=2](https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RAD206%20(002).pdf#page=2)

Kłysiński, K. (2017, 4. január). The risk of escalating tensions in Minsk-Moscow relations. *Centre for Eastern Studies*. Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2017-01-04/risk-escalating-tensions-minsk-moscow-relations>

Kolesnikov, A., & Gabuev, A. (2015, 12. január). Prospects for the Eurasian Economic Union. *Carnegie Endowment for International Peace*. Dostupné z: <https://carnegiemoscow.org/commentary/57699>

Kriščiūnė, Ž., & Jensen, D. N. (2019). Will Belarus choose the West? Prospects for Democracy in Minsk. *Center for European Policy Analysis*. Dostupné z: https://cepa.org/cepa_files/2019-11-Will_Belarus_choose_the_West.pdf

Kříž, Z., Bechná Z., & Števkov P. (2016). Koncept a potenciál hybridní války a jak proti ní bojovat. In: Jagello 2000, *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy*, (s. 10–23). Praha: Jagello 2000.

Kuleszewicz, A. (2018). Electoral System of the Republic of Belarus after 25 Years of Independence. *Polish Political Science Yearbook*, 47(4), 618–627. <https://doi.org/10.15804/ppsy2018402>

Laub, Z., & Robinson, K. (2021, 17. august). What is Hamas?. *Council on Foreign Relations*. Dostupné z: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-hamas>

Layton, P. (2020, 17. august). *Defining Grand Strategy*. Dostupné z: <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2020/8/17/defining-grand-strategy>

Leukavets, A. (2017). Belarus–Russia Relations in 2017: Behind the Curtain of the Long-lasting Drama. *Russian Analytical Digest*, 206, 2–4. Dostupné z: [https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RAD206%20\(002\).pdf#page=2](https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RAD206%20(002).pdf#page=2)

Leukavets, A. (2021). Russia's game in Belarus: 2020 presidential elections as a checkmate for Lukashenka?. *New Perspectives*, 29(1), 90–101. <https://doi.org/10.1177/2336825X20984337>

Levy, J. S. (2004). What Do Great Powers Balance Against and When?. In T. V. Paul, J. J. Wirtz & M. Fortmann (Eds.), *Balance of Power: Theory and Practice in 21st century*, (s. 29–51). Stanford: Stanford University Press.

Liakhovich, A. (2018, 16. november). Russian oil subsidies: a ticking bomb scenario?. *Belarus Digest*. Dostupné z: <https://belarusdigest.com/story/russian-oil-subsidies-a-ticking-bomb-scenario/>

Lindner, R. (2007). Blockaden der Freundschaft. *Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit*. Dostupné z: https://www.swp-berlin.org/publications/products/aktuell/2007A03_ldr_ks.pdf?asset_id=3613

Lough, J., & Glod, K. (2020, 14. január). *Integration on Hold for Russia and Belarus*. Dostupné z: <https://www.chathamhouse.org/2020/01/integration-hold-russia-and-belarus>

Luzin, P. (2017, 15. september). The political logic of the Zapad exercises. *European Leadership Network*. Dostupné z: <https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/the-political-logic-of-the-zapad-exercises/>

Makhovsky, A. (2019, 5. marec). Belarus leader seeks better ties with West despite Russian 'hysterics'. *Reuters*. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-belarus-russia-idUSKCN1QM1Q2>

Marin, A. (2020). Under Pressure: Can Belarus resist Russian coercion?. *European Union Institute for Security Studies*. (online). Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/resrep25026>

Marková, A., Plavec, M., Sahanovič, H., & Šybieka, Z. (2021). *Dějiny Běloruska*. Praha: NLN.

Markus, U. (2010). Belarus. In D. Ó. Beacháin & A. Polese (Eds.), *The Colour Revolutions in the Former Soviet Republics*, (s. 113–135). Londýn: Routledge.

Marples, D. R. (1996). *Belarus: From Soviet Rule to Nuclear Catastrophe*. Great Britain: MacMillan pres LTD.

Marples, D. R. (1999). *Belarus: a denationalized nation*. New York: Harwood Academic Publishers.

Marples, D. R. (2006). The Presidential Election Campaign: An Analysis. In J. Forbrig, D. R. Marples & P. Demeš (Eds.), *Prospects for Democracy in Belarus*. (s. 95–101). Washington: The German Marshall Fund of the United States.

Marples, D. R. (2009). Outpost of tyranny? The failure of democratization in Belarus. *Democratization*, 16(4), 756–776. <https://doi.org/10.1080/13510340903082986>

McCuen, J. J. (2008). *Hybrid Wars*. Dostupné z: https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20080430_art017.pdf

McCulloh, T.B. (2012). *The Inadequacy of Definition and the Utility of a Theory of Hybrid Conflict: Is the “Hybrid Threat” New?* Dostupné z: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA611608.pdf>

Mifin.by. (2021, 12. marec). *Внешний долг в Беларуси*. Dostupné z: <https://myfin.by/wiki/term/vneshnij-dolg-v-belarusi>

Monaghan, A. (2016). The „War“ in Russia's „Hybrid Warfare“. *Parameters*, 45(4), 65-74. doi.org/10.55540/0031-1723.2987

Nemeth, W.J. (2002). *Future war and Chechnya: A case for hybrid warfare*.(Thesis). Naval postgraduate school, Monterey, California.

Nice, A. (2012). Playing Both Sides: Belarus between Russia and the EU. *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik*. Dostupné z: https://dgap.org/system/files/article_pdfs/2012-02_DGAPana_Nice_www_2.pdf

Nohlen, D., & Stöver, P. (Eds.). (2010). *Elections in Europe*. Baden-Baden: Nomos.

Nye, J. (2017). Soft power: the origins and political progress of a concept. *Palgrave Communications*, 3, 1–2. <https://doi.org/10.1057/palcomms.2017.8>

OECD. *Belarus-Russia Trade*. Štatistické data vyhl'adané 2. 4. 2022. Dostupné z: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/blr/partner/rus?depthSelector=HS4Depth&dynamicBilateralTradeSelector=year2015&measureBilateralTradeSelector=vizValueOption3>

OECD. *Belarus*. Štatistické data vyhl'adané 2. 4. 2022. Dostupné z: <https://oec.world/en/profile/country/blr>

OSCE. *Who we are?*. Dostupné z: <https://www.osce.org/whatistheosce>

OSCE ODIHR. (2001, 9. september). *Presidential Election Belarus*. Dostupné z: <https://www.osce.org/odihr/elections/belarus/111402>

Pain, E. (2001). From the First Chechen War Towards the Second. *The Brown Journal of World Affairs*, 8(1), 7–19. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24590171>

Preiherman, Y. (2014). Belarus: The Pragmatism of an Allegedly Close Ally of Russia. In A. Inayeh, D. Schwarzer, & J. Forbrig (Eds.), *Regional Repercussions of the Ukraine Crisis: Challenges for the Six Eastern Partnership Countries*, (s. 16-21). Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/resrep18988.7>

Preiherman, Y. (2017). *Belarus's asymmetric relations with Russia: The case of strategic hedging?*. Dostupné z: http://www.uptake.ut.ee/wp-content/uploads/2017/06/04_preiherman.pdf

Preiherman, Y. (2017). Russia Introduces a Border Zone With Belarus. *Eurasia Daily Monitor*, 14(13). Dostupné z: <https://jamestown.org/program/russia-introduces-border-zone-belarus/>

Pruitt, S. (2018, 4. september). *How a Five-Day War With Georgia Allowed Russia to Reassert Its Military Might*. Dostupné z: <https://www.history.com/news/russia-georgia-war-military-nato>

Rankin, J. (2016, 15. február). EU lifts most sanctions against Belarus despite human rights concerns. *The Guardian*. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/15/eu-lifts-most-sanctions-against-belarus-despite-human-rights-concerns>

Reuters, (2017, 10. apríl). Belarus says Russia promises new loans of over \$1 billion. *Reuters*. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-belarus-russia-loans/belarus-says-russia-promises-new-loans-of-over-1-billion-idUSKBN17C0KY>

RFE/RL, (2014, 4. december). Moscow, Minsk Spar Over Bans On Belarusian Imports. *Radio Free Europe Radio Liberty*. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/belarus-russia-eu-food-imports/26724908.html>

RFE/RL, (2015, 4. október). Hundreds Attend Protest Against Russian Air Base In Belarus. *Radio Free Europe Radio Liberty*. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/belarus-russia-air-base-protest/27287417.html>

Robinson, K. (2021, 26. október). What Is Hezbollah?. *Council on Foreign Relations*. Dostupné z: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-hezbollah>

Sharipzhan, M. (2018, 14. december). Lukashenka Says Belarus Will Never Be Part Of Russia. *Radio Free Europe Radio Liberty*. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/lukashenka-says-belarus-will-never-be-part-of-russia/29656460.html>

Shraibman, A. (2017, 12. júl). Money or Sovereignty? What an Oil Dispute Portends for Russian-Belarusian Relations. *Carnegie Endowment for International Peace*. Dostupné z: <https://carnegiemoscow.org/commentary/71510>

Shraibman, A. (2019, 10. január). The Boundaries of Friendship: Russia's Border Dispute with Belarus. *Carnegie Endowment for International Peace*. Dostupné z: <https://carnegiemoscow.org/commentary/78096>

Sivitsky, A. (2019). Belarus – Russia: From Strategic Deal to an Integration Ultimatum. *Foreign Policy Research Institute*. Dostupné z: <https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2019/12/rfp3-sivitsky.pdf>

Smok, V. (2018, 9. február). Pro-Russian bloggers sentenced: Belarus draws red lines in propaganda war. *Belarus Digest*. Dostupné z: <https://belarusdigest.com/story/pro-russian-bloggers-sentenced-belarus-draws-red-lines-in-propaganda-war/>

Stojar, R. (2017). Vývoj a proměna konceptu hybridní války. *Vojenské rozhledy*, 26 (2), 44-55. doi.org/10.3849/2336-2995.26.2017.02.044-055

TASS, (2016, 16. február). *Belarus, Russia to adopt new military doctrine of Union State*. Dostupné z: <https://tass.com/politics/857049>

TASS (2017, 25. október). *Belarus and Russia sign contract on battery of Tor-M2 air defense missile systems*. Dostupné z: <https://tass.com/defense/972553>

The Chernobyl Forum: 2003–2005. (2006). *Chernobyl's Legacy: Health, Environmental and Socio-Economic Impacts and Recommendations to the Governments of Belarus, the Russian Federation and Ukraine*. Dostupné z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/chernobyl.pdf>

Trenin, D. (2006). Russia's Policy towards Belarus: A Tale of Two Presidents. In J. Forbrig, D. R. Marples & P. Demeš (Eds.), *Prospects for Democracy in Belarus*. (s. 79–84). Washington: The German Marshall Fund of the United States.

van der Togt, T. (2017). The “Belarus factor” From balancing to bridging geopolitical dividing lines in Europe? *Clingendael Netherlands Institute of International Relations*. Dostupné z: https://www.clingendael.org/sites/default/files/2016-02/Report_The_Belarus_factor.pdf

Weslau, F., & Wilson, A. (2017). So far from God, so close to Russia: Belarus and the Zapad military exercises. *European Council on Foreign Relations*. Dostupné z: https://ecfr.eu/wp-content/uploads/ECFR231_BELARUS_AND_THE_ZAPAD_GAMES.pdf

Winkel, D. (2018). *Belarusian Foreign Policy Responding to Abkhazia's Self Proclaimed Independence* (Diplomová práca). Leiden University, Leiden. Dostupné z: <https://studenttheses.universiteitleiden.nl/access/item%3A2608082/view>

Walker, R.G. (1998). *SPEC FI: The United States Marine cops and special operations* (Thesis). Naval postgraduate school, Monterey, California.

Walt, S. M. (1987). *The Origins of Aliances*. Ithaca: Cornell University Press.

Way, L. A. (2012). Deer in Headlights: Incompetence and Weak Authoritarianism after the Cold War. *Foreign Policy Analysis*, 2(2), 117–136. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24907272>

Wilson, A. (2011). *Belarus: The last dictatorship in Europe*. New Heaven and London: Yale University press.

World Bank. *GDP growth (annual %)* – Belarus. Štatistické data vyhl'adané 2. 4. 2022. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=BY>

World Bank. *Central government debt, total (% of GDP)* – Belarus. Štatistické data vyhl'adané 2. 4. 2022. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/GC.DOD.TOTL.GD.ZS?end=2016&locations=BY&start=2000&view=chart>

Zogg, B. (2018). Belarus between East and West: The Art of the Deal. *Centre for Security Studies*. Dostupné z: <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSAnalyse231-EN.pdf>

Zoznam skratiek

BSSR	Bieloruská sovietska socialistická republika
CHW	Countering Hybrid Warfare
EAEU	Euroázijská ekonomický únia
EÚ	Európska únia
HDP	Hrubý domáci produkt
iSANS	The International Strategic Action Network for Security
KGB	Výbor štátnej bezpečnosti v ZSSR
MCDC	Multinational Capability Development Campaign
MPECI	military, political, economical, civil, informational instruments of power (vojenské, politické, ekonomické, civilné a informačné nástroje moci)
NATO	Severoatlantická aliancia
OBSE	Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe
OEC	The Observatory of Economic Complexity
PMESII	political, military, economical, social, information, infrastructure spectres of state's critical functions (politické, vojenské, ekonomické, sociálne, informačné a infraštruktúrne spektrá kritických funkcií štátu)
RFE/RL	Radio Free Europe Radio Liberty
SAP	synchronized attack packages (synchronizované útočné balíky)
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík

Abstrakt

Táto bakalárska práca sa zameriava na ruské hybridné pôsobenie v Bielorusku v období 2014–2018. Jedná sa o prípadovú štúdiu, ktorá má za cieľ popísať chronologický sled udalostí týkajúcich sa ruského vplyvu v Bielorusku. Ďalším cieľom práce je následná analýza pomocou aplikovania analytického rámca modelu *Understanding the Hybrid Warfare*, ktorý bol vytvorený tímom z projektu Multinational Capability Development Campaign: Countering Hybrid Warfare od autorov Patricka Cullena a Ericha Reichborn-Kjenneruda. Táto teória poskytuje nový komplexný pohľad na vnímanie a skúmanie koordinácie vojenských, politických, ekonomických, civilných a informačných (MPECI) nástrojov moci súčasne, vďaka ktorým je hybridnému aktérovi umožnené dosiahnutie jeho cieľov.

Kľúčové slová: Bieloruská republika, Ruská federácia, hybridné pôsobenie, teória hybridnej vojny MCDC.

Abstract

This bachelor thesis focuses on the Russian hybrid operation in Belarus in the period 2014-2018. This is a case study that aims to describe the chronological sequence of events related to Russian influence in Belarus. Another goal of the work is the subsequent analysis using the analytical framework of the model *Understanding the Hybrid Warfare*, which was created by a team from the project Multinational Capability Development Campaign: Countering Hybrid Warfare by Patrick Cullen and Erich Reichborn-Kjennerud. This theory provides a new comprehensive view of the perception and examination of the coordination of military, political, economic, civilian and information (MPECI) power tools simultaneously, enabling the hybrid actor to achieve its objectives.

Key words: Republic of Belarus, Russian Federation, hybrid operation, MCDC hybrid war theory.